

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

TURİZM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL YETERLİLİKLERİ,
AKADEMİK ÖZ YETERLİLİKLERİ VE KARİYER YAPMA
NİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜLENT YALÇIN

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Onur Cüneyt KAHRAMAN

BOLU, ARALIK 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Bülent YALÇIN tarafından hazırlanan “**TURİZM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL YETERLİLİKLERİ, AKADEMİK ÖZ YETERLİLİKLERİ VE KARIYER YAPMA NİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programında Yüksek Lisans olarak oy birliği/oy çokluğuyla **(birini tercih ediniz)** kabul edilmiştir. Tarih için Tıklayınız

Jüri Üyeleri

Danışman
Doç. Dr. Onur Cüneyt KAHRAMAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Hakan TUNA
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. İbrahim ÇİFTÇİ
İstanbul Üniversitesi

İmza

.....

.....

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için 2023/01 Araştırmaları Etik Kurulundan 2023/15 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....
BÜLENT YALÇIN

ÖZET

**TURİZM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL YETERLİLİKLERİ, AKADEMİK
ÖZ YETERLİLİKLERİ VE KARIYER YAPMA NİYETLERİ İLİŞKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BÜLENT YALÇIN
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. ONUR CÜNEYT KAHRAMAN)**

BOLU, ARALIK - 2024

XI + 68 sayfa

Bu çalışma turizm öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik öz yeterlilikleri ve kariyer yapma niyetleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın amacı, dijital yeterlilik ile akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki etkileşimleri ortaya koymaktır. Dijitalleşme, günümüzde iş süreçlerini hızlandırmakta ve karar alma aşamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Turizm sektörü de bu dijital dönüşümden önemli ölçüde etkilenmekte, insanlar tatil planlamaları ve rezervasyonlarını dijital platformlar üzerinden yapmaktadırlar. Bu bağlamda, turizm alanında eğitim alan ve sektörde çalışmak isteyen öğrencilerin dijital yeterlilikleri, meslek hayatlarında ve mesleki kariyerlerinde başarılı olmaları için kritik bir öneme sahiptir.

Tez, dijital yeterlilik kavramı, bireylerin dijital araçları etkili ve güvenli bir şekilde kullanabilme ve çeşitli programları kullanabilme yeteneklerini kapsayan bir çerçeveden ele alınmış ve ayrıca, akademik öz yeterlilik, bireylerin kendilerine olan inançları ve motivasyonları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırma yapılırken genel tarama modeli ve bu model içerisinde yer alan ve nicel araştırmalarda kullanılan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, akademik öz yeterlilik, dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyen bulgular sunmaktadır.

Tezde önerilen hipotezler, dijital yeterliliklerin kariyer yapma niyetini olumlu yönde etkilediği, akademik öz yeterliliğin dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı gibi sonuçlarla desteklenmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Dijital Yeterlilik, Akademik Öz Yeterlilik, Kariyer Yapma Niyeti, Turizm Öğrencileri

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL COMPETENCE, ACADEMIC SELF-EFFICACY AND CAREER INTENTIONS OF TOURISM STUDENTS

MASTER THESIS

BÜLENT YALÇIN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT

(SUPERVISOR: DOÇ. DR. ONUR CÜNEYT KAHRAMAN)

BOLU, DECEMBER 2024

XI + 68 pages

This thesis study examines the relationship between Digital Competencies, Academic Self-Efficacy and Career Intentions of Tourism Students. The aim of the research is to reveal the interactions between digital competence, academic self-efficacy and career intention. Digitalization accelerates business processes today and plays an important role in decision-making stages. The tourism sector is also significantly affected by this digital transformation, and people make their holiday plans and reservations through digital platforms. In this context, the digital competencies of students who receive education in the field of tourism and want to work in the sector are of critical importance for their success in their professional lives and careers.

The thesis examines the concept of digital competence within a framework that includes individuals' ability to use digital tools effectively and safely and to use various programs, and also associates academic self-efficacy with individuals' self-beliefs and motivations. The general screening model was used while conducting the research, and the relational screening model used in quantitative research and included in this model was used. The research provides findings supporting the positive relationship between academic self-efficacy, digital competence and career intention.

The hypotheses proposed in the thesis are supported by the results such as digital competence positively affecting career intention and academic self-efficacy playing a mediating role in the relationship between digital competence and career intention.

KEYWORDS: Digital Competence, Academic Self-Efficacy, Career Intention, Tourism Students

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	x
TEŞEKKÜR	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. DİJİTAL YETERLİLİK KAVRAMI	3
2.1 Dijitalleşme Kavramı.....	3
2.2 Dijital Yeterlilik Kavramı.....	3
2.2.1 Dijital Yeterlilik Boyutları.....	9
2.2.1.1 Bilgi ve Veri Okuryazarlığı.....	9
2.2.1.2 İletişim ve İş birliği	9
2.2.1.3 Dijital İçerik Geliştirme	10
2.2.1.4 Güvenlik.....	14
2.2.1.5 Problem Çözme.....	14
2.3 Turizm Eğitiminde Dijital Yeterlilik ile Alakalı Yapılan Çalışmalar	16
3. AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK VE KARIYER YAPMA NİYETİ KAVRAMI	18
3.1 Öz Yeterlilik Kavramı	18
3.1.1.Öz-Yeterliliğin Kaynakları	19
3.1.1.1. Gerçekleştirilmiş Başarılı Deneyimler (Ustalık Tecrübesi).....	19
3.1.1.2. Vekâleten Deneyimler.....	19
3.1.1.3. Sözel İkna.....	20
3.1.1.4. Fizyolojik ve Duygusal Durumlar.....	20
3.1.2.Öz-Yeterliliğin Süreçleri	20
3.1.2.1. Bilişsel Süreç.....	21
3.1.2.2. Motivasyon Süreci	21
3.1.2.3. Duygusal Süreç	22
3.1.2.4. Seçimsel Süreçler	23
3.1.3.Akademik Öz Yeterlilik.....	23
3.1.3.1. Akademik Öz Yeterlilik Boyutları	25
3.1.3.2. Turizm Alanında Akademik Öz Yeterlilik ile ilgili Yapılmış Çalışmalar	26

3.2 Kariyer Yapma Niyeti Kavramı.....	26
3.3 Turizmde Kariyer Yapma Niyeti ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	29
3.4 Dijital Yeterlilik, Akademik Öz Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti Arasındaki İlişki	29
3.4.1 Dijital Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti İlişkisi	32
3.4.2 Dijital Yeterlilik ve Akademik Öz Yeterlilik İlişkisi	33
3.4.3 Akademik Öz Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti İlişkisi	35
3.4.4 Akademik Öz Yeterliliğin Aracı Rolü.....	35
4. MATERYAL VE YÖNTEM	37
4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	37
4.2 Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	37
4.3 Araştırma Yöntemi	37
4.3.1 Araştırma Modeli.....	38
4.3.2 Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	39
4.3.3 Araştırma Evren ve Örneklemi.....	40
4.3.4 Araştırma Verilerinin Analizi.....	41
5. BULGULAR VE TARTIŞMA	43
5.1 Tanımlayıcı Bulgular	43
5.2 Ortak Yöntem Yanlılığı	44
5.3 Araştırma Ölçüm Modeli.....	45
5.4 Araştırma Yapısal Modeli.....	49
5.5 Fark Testi	51
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKLAR	55
EKLER.....	65

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Dijital Yeterlik Modeli.....	5
Şekil 3.1. Araştırma Modeli	39
Şekil 4.1. Yapısal Model.....	50

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırma Hipotezleri.....	39
Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	43
Tablo 4.2. VIF değerleri ve Korelasyon Tablosu	45
Tablo 4.3. Ölçüm Modeli	46
Tablo 4.4. Heterotrait-Monotrait Korelasyon Tablosu.....	47
Tablo 4.5. Fornell-Larcker Kriter Tablosu	47
Tablo 4.6. Çapraz Yük Değerleri	48
Tablo 4.7. Hipotez Testleri.....	49
Tablo 4.8. Yapısal Model	50
Tablo 4.9. Üniversite ve Lise Öğrencileri Bağımsız Örneklem T-testi.....	51

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

AVE: (Average Variance Extracted) Ortalama Açıklanan Varyans

Bknz: Bakınız

CR: (Composite Reliability) İç tutarlılık katsayısı

HTMT: Heterotrait-Monotrait Korelasyon Tablosu

ILO: International Labour Organization

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü

3D: Üç Boyutlu Modelleme

PLS: Partial Least Squares path modeling method. Kısmi en küçük kareler yol modelleme yöntemi

PLS-SEM: Partial Least Squares- Structural Equation Modeling. Kısmi en küçük kareler- Yapısal Denklem Modellemesi

Rho_A: Güvenilirlik kriteri

Smart-PLS: Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ve Kısmi En Küçük Kareler Yol Analizi (PLS-SEM) İçin Kullanılan Bir Yazılım Aracıdır.

SPSS: Sosyal Bilimler İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences)

Vd.: Ve Diğerleri

VIF: Variance İnflation Factor. Regresyon Analizindeki Çoklu Doğrusallık Miktarının Bir Ölçüsüdür

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, karşılaşılan güçlüklerin aşılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Doç. Dr. Onur Cüneyt KAHRAMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca Araştırmalarım katkı sağlayan İzzet Baysal Abant Üniversitesi Turizm İşletmeciliği alanında eğitim alan ve İzzet Baysal Abant Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim alan tüm öğrencilere teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım aşamasında yanımda olan ve desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

1. GİRİŞ

Günümüzde dijitalleşme, tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de önemli bir dönüşüm sürecini beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm, bireylerin dijital yeterliliklerini artırma gerekliliğini ortaya koymakta ve bu yeterliliklerin mesleki başarı üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Özellikle turizm eğitimi alan öğrencilerin, dijital araçları etkin bir şekilde kullanabilme yetenekleri hem akademik başarıları hem de kariyer hedefleri açısından kritik bir öneme sahiptir (Başalan, 2021; Joyes ve Smallwood, 2012).

Akademik öz yeterlilik, öğrencilerin akademik performansları ile doğrudan ilişkilidir. Yüksek akademik öz yeterliliğe sahip öğrenciler, daha iyi akademik performans sergilediği belirtilmektedir (Honicke ve Broadbent, 2016). Akademik öz yeterlilik, turizm öğrencilerinin kariyer seçimlerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim kalitesinin algılanması, öğrencilerin sektöre katılma niyetini artırırken, akademik öz yeterlilik bu ilişkiyi aracılık etmekte ve yüksek akademik öz yeterliliğe sahip öğrenciler eğitim kalitesini daha olumlu algılamaktadır. Bu durum öğrencilerin sektöre katılma niyetlerini artırmaktadır (Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021).

Dijital yeterlilik, bireylerin dijital teknolojileri etkili ve güvenli bir şekilde kullanabilme yeteneklerini ifade ederken (Acar, 2015), akademik öz yeterlilik ise bireylerin kendilerine olan inançları ve motivasyonları ile ilişkilidir (Chesnut ve Burley, 2015; Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021). Akademik öz yeterliliğin kariyer yapma niyetine etkisi yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Chen vd., 2023; Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021; Kim ve Ra, 2022). Ancak dijital yeterliliğin doğrudan öğrencilerin kariyer yapma niyetlerini etkilediğine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır (Robinson vd., 2016; Wang vd. 2024). Bununla beraber dijital yeterliliğin akademik öz yeterliliği etkilediğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Bejarano vd., 2021; Wijana, 2022). Bu kapsamda bahsedilen değişkenlerin aralarındaki ilişkilerin araştırılması, dijital yeterliliklerin akademik özyeterlilik ve kariyer hedefleri üzerindeki etkilerini ortaya koyarak, eğitim kurumlarının müfredatlarını bu doğrultuda geliştirmelerine katkı sağlamasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bu kapsamda araştırmanın amacı turizm öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik öz yeterlilikleri ve kariyer yapma niyetleri arasındaki ilişkiyi

incelemektir. Buna yönelik olarak araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak hipotezler geliştirilmiştir. Hipotezleri test edebilmek adına nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin toplanabilmesi adına anket oluşturulmuştur. Anketlerin analizinde ise en küçük kareler yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci dijital yeterlilik kavramını açıklamak üzere oluşturulmuştur. Bu kapsamda dijital yeterliliğin boyutları ve turizm alanının dijital yeterlilik ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde akademik özyeterlilik ve kariyer yapma niyeti kavramları açıklanmıştır. Öncelikle öz yeterlilik kavramı açıklanmış ve bu değişkenin kaynakları, sürecine değinilmiştir. Devamında akademik öz yeterlilik kavramı açıklanmış ve turizm alanında yapılan çalışmalara değinilmiştir. Bu bölümün sonunda dijital yeterlilik, akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkiler açıklanarak, hipotezler ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde araştırma hipotezlerinin nasıl analiz edildiği açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırma bulgularına yer verilmiş ve son bölümde araştırma sonuçları ve öneriler belirtilmiştir. Elde edilen bulgular, sektördeki eğitim politikalarının geliştirilmesine ışık tutacak ve öğrencilerin mesleki gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

2. DİJİTAL YETERLİLİK KAVRAMI

2.1 Dijitalleşme Kavramı

Dijitalleşme, elde edilen verilerin sayısallaştırılarak çeşitli elektronik ortamlarda depolanması ve kullanıma sunulması olarak tanımlanabilir. Dijitalleşme 21. yüzyılın son çeyreğinde hızla artmaya başlamış bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi, depolama ve veri işleme teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesi ile çok sayıda veri iş hayatında günden güne önem kazanmış ve işler bu veriler doğrultusunda yönetilmeye ve yönlendirilmeye başlanmıştır. Son 5 yıldır ise yapay zekâ modelleri geliştirilerek yıllardır dijital ortama aktarılan verilerin yazılımcıların yapmış olduğu yazılımlar ile gelişerek her veriyi işleyebilecek kendi sonuçlarını ortaya koyabilecek hale gelmiş ve tüm sektörlerde dijitalleşme, robotlaşma ve yapay zekâ kullanımı hızla armaya başlamıştır. (Yalçın ve Kutluk 2018).

Turizm sektörü de bu hızlı dijitalleşmeden nasibini alan sektörlerden bir tanesi olmakla birlikte turistin istek, ihtiyaç, güdü ve diğer dürtüleri tespit edilerek dijital platformlara yüklenmekte ve bireylerin alışkanlıkları, ihtiyaçları ve bütçeleri doğrultusunda tatil planlamaları yapılmaktadır. Gelecekte tatil rezervasyonlarının dijital platformlar üzerinden yapay zeka ile yapılmasının gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. İşletmeler için öncelikli olarak potansiyel müşterilerin isteklerini ve beklentilerini algılama ve aynı zamanda çalışanların memnuniyetini arttırarak başarı elde etmenin yolu dijitalleşmeden geçmekte, dijitalleşmeyle birlikte işlerin işleyişinde hızlanma, karar alma ve uygulama aşamalarında çabukluk, iş birliği ve iletişim gibi alanlarda ise dijitalleşme ile ilgili deneyimlerin gerçekleştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (Ekşi ve Apaydın, 2023). Dijitalleşme, mevcut işi yeni teknolojiler kullanarak geliştirmek ya da yeni bir iş modeli oluşturularak mevcut elde edilen kazancı arttırmak, yeni kazançlar elde etmek ve işletmeye değer katacak fırsatlar yaratabilmek için dijital teknolojilerin kullanılmaya başlanmasıdır (Ersöz ve Özmen, 2020).

Bilişim teknolojilerinin ve dijitalleşmenin örgütsel yapı içerisinde öncelikle çalışanları, çalışanların kullandıkları araç, gereç ve sistemleri ve bu araç gereçlerin çalışma şekillerinin değişmesinden dolayı çalışanların iş yapma şekillerini etkilemektedir. Yapılan değişikliklerin ve çalışmaların sonuçları da iş yapma şeklinden etkilenmekte, iş çıktıları da bu anlamda değişiklik göstermektedir. Bu durum en çok da örgütsel yapı üzerinde etkili olmaktadır (Yücel ve Erkut, 2010).

Dijitalleşme ile zaman tasarrufu, hızlı işlem yapabilme, hata yapma oranının azalması, kısa sürede çok fazla iş üretebilme gibi imkânlar ortaya çıkmış buna bağlı olarak iş süreçleri de daha hızlı bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Bu olumlu yanlarının dışında karşımıza çıkan en büyük olumsuzluk ise iş gücünün azaltılması amacıyla mevcut işlerin dijital teknolojiler kullanılarak yapılması sonucu insan faktörünün ortadan kalkması olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozkurt vd., 2021).

Dijitalleşme kavramı, akademik ve iş dünyasında çok önemli bir yer tutmaktadır. İşletmelerin, kurumların ve toplumun dijital teknolojileri kullanarak işlerini yürütme sürecini ifade eder (Sarıkaya, 2022). Dijitalleşme, iş süreçlerinin daha verimli hale gelmesi için veri analitiği ve yapay zekâ gibi teknolojileri kullanmaya başlamış ve dijitalleşme sayesinde işletmeler ve resmî kurumlar, müşteri deneyimini geliştirmesine katkı sağlamıştır, bu sayede tüm ticari ve resmî kurumlar yeni iş modelleri oluşturabilir ve rekabet avantajı elde edebilirler.

Dijitalleşme, birçok sektörde etkili olmuştur. Örneğin, perakende sektöründe çevrimiçi alışverişin yaygınlaşması, finans sektöründe mobil bankacılığın artması, eğitim sektöründe uzaktan eğitim uygulamalarının kullanımı gibi turizm sektöründe de turizm 4.0 kavramı ile son yıllarda birçok alanda dijitalleşme yönelik gelişmeler meydana gelmiştir (Türkel ve Bozağaç, 2018). Web 2.0 araçları, sosyal medya da dijital içerik üretimi ve çeşitli yazılımlar sektörde etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Dijitalleşme, teknolojinin iş ve toplum hayatına entegre edilmesini ifade eder. Bu süreç, verimliliği artırırken, yeni fırsatlar ve zorluklar da ortaya çıkarır (Ersöz ve Özmen, 2020). Dijitalleşme aynı zamanda toplumun dijital yetkinliğini artırmayı hedefler. İnternet erişimi, dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik gibi konularda, dijitalleşme sürecinde önemli bir yer tutar (Bilginer ve Kılıçoğlu, 2024). Dijitalleşme yaşamın her alanına hızla girmekte ve bu durum bireylerin eğitim ve öğretimlerinin de dijitalleşen dünyaya uyum sağlayacak şekilde planlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu teknolojilerin kullanılması ile ilgili öz yeterliliklerin edinilmesinin gerekliliği gün geçtikçe artmaktadır. Dijitalleşmenin hızla ilerlemesi ve işletmelerin dijital dönüşüm ve çözümler üreterek gelişen teknolojiye ve zamana ayak uydurmaya çalışmaları sebebi ile işletme sahiplerince ya da yetkililerince işe alınacak ya da mevcut çalışan personellerde bir takım ve öz yeterliliklerin olması istenmektedir. Bu öz yeterliliklerden bir tanesi de dijital teknolojileri kullanabilme ve bunlar ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireylerin dijital yeterlik kavramının daha iyi açıklanabilmesi için öncelikle dijital yeterlilik kavramının tanımı ve kapsamına bakılması gereklidir. Alan yazına bakıldığında dijital yeterlilik ile ilgili birçok tanımlamanın yapıldığı ve dijital yeterlilik kavramının birçok alana araştırma konusu olduğu görülmektedir.

2.2 Dijital Yeterlilik Kavramı

20. yüzyılın ortalarında tanımlanan geleneksel okuryazarlık kavramı yerine farklı kavramlar gelmiştir (Condy vd., 2012). Dijital yeterlilik konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için konu ile ilgili olan dijital okuryazarlık kavramının da ele alınması önem arz etmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık ile ilgili literatürde yer alan tanımlara da yer verilmiştir. Dijital okuryazarlık kavramı; 1990'ların sonunda Gilster (1997) tarafından ilk kez ortaya atılmıştır (Bayrakcı ve Narmanlıoğlu, 2021). Çeşitli kaynaklardan gelen farklı formatlardaki bilgilerin bireyler tarafından anlaşılabilmesi ve bu dijital teknolojileri kullanabilme becerisi olarak tanımlanmıştır (Gilster, 1997: 15). Bir başka tanım da dijital okuryazarlık medya araçları kullanarak çeşitli dijital içerikler üretebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Hobbs, 2017). Yapılan bu ilk dijital okuryazarlık tanımlamaları 90'lı yıllarda bilgisayarda yapılabilenler işler ve internetin kullanılabilmesi, sosyal medyanın kullanılabilmesi, internet ortamında sörf yapabilme, siber güvenlik ile ilgili birtakım kısıtlı bilgilerin ve kavramların bilinmesi ve ofis programlarının kullanılabilmesi gibi yeterlilikler ile sınırlandırılmış ancak bireylerden beklenen yeterlilikler zaman içinde genişletilmiştir. Başka bir tanıma göre dijital okuryazarlık (Martin, 2005); *“bireylerin dijital kaynakları tanımlayabilmesi, bu kaynaklara erişebilmesi, yönetebilmesi, entegre edebilmesi, değerlendirebilmesi, analiz edebilmesi ve sentezleyerek, yeni bilgiler oluşturma ayrıca başkalarıyla iletişim kurmak için dijital araçları uygun şekilde kullanma konusundaki farkındalığı, tutumu ve becerisi”* olarak tanımlanmıştır. Acar (2015); *“hem bireyin dijital teknolojilerle etkin olarak öğrenmesini kapsarken hem de bu teknolojilerle kişisel gelişimine katkı sunacak, hayatın herhangi bir bağlamında problemini çözecek, toplumsal katılım ve üretimini destekleyecek şekilde bu teknolojilerin güvenli, yasal ve ahlaki kullanımıyla ilgili ve tüm bunların somut hale gelmesini sağlamak”* olarak tanımlanmıştır. Teknolojide yaşanan hızlı gelişimle birlikte *“bilgisayar okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı”* gibi bilişsel, duyuşsal ve

psikomotor yeterliklerin de dikkate alındığı kavramlarda ortaya çıkmıştır (Leaning, 2019).

Bazı kavramlar zamanla geçerliliğini yitirirken bazı kavramlar güncellenerek günümüzde kullanılmaya devam etmektedir. Bugün literatürde en çok kullanılan kavram dijital yeterlilik kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin hızla ilerlemeye başladığı 90'lı yıllardan itibaren birtakım kavramlar günlük hayatta girmeye başlamıştır. Bu kavramlar ile ilgili olarak Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (2006: 5-6) yaşam boyu öğrenme belirlediği ana yeterlilikler arasında Bilim ve Teknolojide Temel Yeterlilikler; Dijital Yeterlilik kavramı da yer almaktadır. Dijital yeterlilik, yaşam boyu öğrenme için ana yeterliliklerden biri olarak belirlenmiştir (Ergül, 2019). Dijital yeterlilik kavramı, en basit tanımı ile bireylerin çeşitli dijital platformlarda işlevsel olabilmesi için ihtiyaç duyduğu tüm beceri, bilgi ve tutumlara sahip olma durumunu ifade eder (Ferrari, 2012). Son 15 yılda teknolojinin her alanında meydana gelen hızlı ilerlemeler, bilgisayarların işlem kapasitelerinin artması, cep telefonlarının akıllı hale gelmesi ve yaygın olarak kullanılmaya başlanması, tüm bu gelişmelere ek olarak son birkaç yılda gündemimize giren yapay zekâ programları ile bireylerde farklı dijital yeterliliklerinde edinilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Avrupa Komisyonu 2020 yılı stratejik planı ve çeşitli alanlarında bir yol haritasının oluşturulması gerekliliğini belirtmektedir (Bilasa ve Taşpınar, 2017). Avrupa Komisyonunun stratejik planında yer alan maddelerden bir tanesi de dijital yeterlik olarak görülmekte ve dijital yeterlilik, temel yetkinliklerden biri olarak değerlendirilmektedir.

30 yıl önce teknolojiye erişmekte problem yaşamayan ve kendini bu alanda geliştirme fırsatı bulan bireylerin özel ilgi ve yeterlilikleri arasında yer alan bilgisayar ve programlama bilgisi gibi yeterlilikler, günümüzde bireylerde standart olarak bulunması beklenen bir takım dijital yeterlilikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital yeterlilik kavramıyla ilgili net bir tanım bulunmamakla birlikte karşılaşılan mevcut tanımlar incelendiğinde (Ilomaki vd., 2016) dijital yeterlilik; yeni teknolojilerin anlaşılması ve öğrenme aracı olarak kullanılması nedeniyle günlük hayatta ve iş hayatında kullanılmak üzere lazım olan gerekli uygulamaların öğrenilmesi ve dijital teknolojilerin temel olgularını anlayarak bireyin hayatında olduğu kadar toplum da dijital dünyaya katılımında aktif ve önemli bir aktör olduğu bir kavram şeklinde ifade edilmiştir.

Dijital yeterlilik, bireyin hayatı boyunca eğitim yoluyla ya da kendi imkanları ile elde ettiği dijital bilgileri, günlük hayatında ihtiyaç duyduğu dijital cihazları güvenli bir biçimde kullanımını sağlayabilecek kadar bilgiye sahip olması olarak tanımlanabilirken; iş hayatına baktığımızda iş ile ilgili ihtiyaç duyulan bilişim teknolojileri ile ilgili aletlerin kullanımı, çeşitli temel yazılım programları, iş ile ilgili yazılımların kullanımı, kişisel güvenlik önlemlerini alabilme becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Çiftçi, vd., 2021). Değişen ve gelişen teknoloji ile dijital becerilerde değişmekte ve gelişmektedir. Bununla birlikte birtakım sorunlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlardan bir tanesi de dijital öğrenme ortamlarının oluşturularak bireylerin dijital becerilerin benimsenmesi ve geliştirilmesidir (Techataweewan, vd., 2018).

Mesleki eğitiminde bu yeterlilikler doğrultusunda dizayn edilerek günün beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (ILO, 2020, s.10). Ayrıca, dijital yeterlilik kavramını açıklarken, bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim paketlerine nasıl entegre edileceği ve bu paketlerin nasıl kullanılabilceği üzerinde durulmaktadır (Bozkurt, vd., 2021).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ile insanlar, makineler arasındaki etkileşim hızla artmaktadır. Artan ağ bağlantıları ile tüm sektörler bu etkileşimden hızla etkilenmekte bu nedenle yapay zeka kullanımı, dijital sistemler ve sanal ortamların kullanılması artması ile sektörlerin dijital yeniliklerden etkilenme durumları da farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Güven, 2024). Ayrıca bu durum iş gücü açısından sektörlerin dijital yeterliliklere sahip yetişmiş bireylere olan ihtiyacını gün geçtikçe artırmaktadır. Tüm dünyada meydana gelen bu hızlı dijital dönüşüme uyum sağlamak ve rekabet ortamına hazır olmak için sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. İş gücü piyasasının dijitalleşmesiyle birlikte istihdam ihtiyacının karşılanabilmesi açısından eğitim sistemleri de dijitalleşmesi gerekmektedir (Gürbüz, 2024). Dijital teknolojilerin, meslekî ve teknik eğitim öğretime entegre edilerek dijital bir dönüşümün neden olduğu ve sektörlerin ihtiyaç duyduğu dijital yeterliliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için meslekî ve teknik eğitimin geleneksel yapıdan çıkartılarak dijitalleşmesi sağlanmalıdır (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Bu anlamda mesleki eğitim veren lise ve lisans eğitimi veren kurumlardan sektörlerin ihtiyaçları doğrultusunda bireylerin ihtiyaç duyduğu dijital yeterliliklerin kazandırılacağı eğitim programlarını müfredatlarına ekleyerek

uygulamaları beklenmektedir (Lase, 2019, s. 49). Bu bakımdan mesleki eğitimde kullanılacak öğretim materyalleri hazırlanmalı ve tüm öğretim materyalleri, çevrim içi olarak tüm eğitim öğretim ortamları ve öğrenciler ile paylaşılmalıdır (Gürbüz, 2024).

Mesleki eğitim alanında bireylerin dijital yeterliliklerini geliştirmek için MEB, YÖK ve üniversitelerin çalışmaları mevcuttur. Milli Eğitim Bakanlığı ortaokul ve lise kademesinde yenilikçi sınıfların kurulması, dijital öğretmen yeterlikleri ile uyumlu mesleki gelişim çalışmalarının yürütülmesi, yenilikçi pedagojiler ve eğitimde teknoloji kullanımı ile öğretmen yeterliliklerini güçlendirmek üzere gerekli çalışmaları 2023 yılı itibari ile başlatmış olup eğitimde maarif modeli uygulaması için gerekli alt yapı çalışmalarını tamamlamış ve ilgili fizik alt yapı çalışmalarını gerçekleştirmek için gerekli adımlar başlatmıştır (MEB, 2024a). Maarif modeli eğitim perspektifi ve amaçlarına bakıldığında öğrencilerin bilim ve teknolojinin üreticisi olabilmesi ve teknolojiyi yönetebilmesi, bilim, teknoloji, matematik, toplum ve çevre gibi farklı alanlarda dijital araçları etkili bir şekilde kullanmayı öğretmek, dijital içerik oluşturma yeteneklerini geliştirmek ve dijital iletişim yeteneklerini geliştirmekle ilgili stratejilere yer verilmiştir (MEB, 2024a). Mesleki eğitim alan bireylerin dijital yeterlilikler ile ilgili ihtiyaç duyacağı dijital yeterliliklerin öğrenilmesi gerekliliği iş dünyasında giderek artan dijital dönüşümle birlikte öğrenciler için çok büyük önem arz etmektedir. Çünkü işverenler, dijital becerilere ve yeterliliklere sahip olan ve bu yeterliliklerini belgeleyen sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak becerilere sahip bireyleri işe almayı tercih etmektedir (Başalan, 2021). Mesleki eğitim alanındaki yetkilikleri artırmak için ve dijital yeterlilikleri değerlendirmek için çeşitli performans işlemleri, tasarımlar, sınavlar, portfolyolar gibi araçlar ve çeşitli değerlendirme yöntemleri mevcuttur. Yükseköğretim ve orta öğretim seviyesinde çalışmaların yapılması her seviye de mesleki eğitim alan öğrencilerin dijital yeterlilikleri ile ilgili becerilerinin geliştirilmesi gelecekte çalışacakları mesleklerde başarılı olabilmeleri için önemlidir. Calvani vd. (2008) edinilmesi gereken dijital yetkinlikleri ve boyutlarını aşağıdaki model ile açıklamıştır (Şekil 1.1):

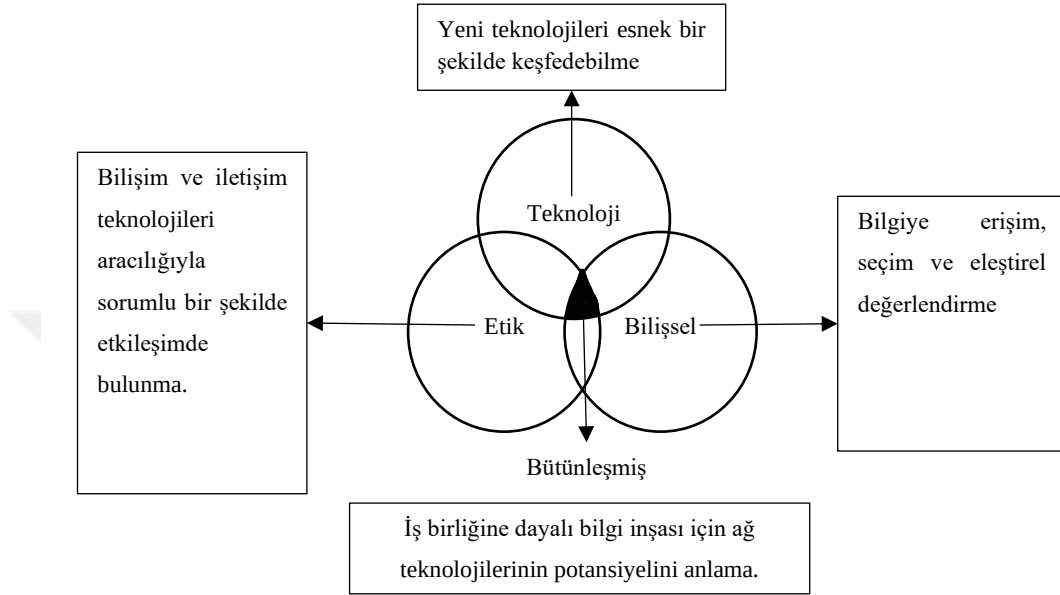
Teknolojik boyut: Sorunları ve yeni teknolojik bağlamları esnek bir şekilde keşfetme ve onlarla yüzleşme becerisi.

Bilişsel boyut: Verilerin ve bilgilerin uygunluğunu ve güvenilirliğini dikkate alarak okuma, seçme, yorumlama ve değerlendirme becerisi.

Etik boyut: Mevcut teknolojileri kullanarak diğer bireylerle yapıcı ve sorumluluk bilinciyle etkileşim kurma becerisi.

Üç boyutun bütünleşmesi: Bilgi paylaşımını ve iş birliğiyle yeni bilgi oluşturmayı mümkün kılan teknolojilerin sunduğu potansiyeli anlama.

Şekil 2.1. Dijital Yeterlik Modeli

Kaynak: Calvani vd. (2008)

2.2.1 Dijital Yeterlilik Boyutları

Dijital yeterlilik, bireylerin dijital araçları etkili ve güvenli bir şekilde kullanabilme yeteneklerini kapsayan geniş bir kavramdır. Dijital yeterlilik kavramının boyutlarının kapsamı gün geçtikçe genişlemekte ve bireylerin bu alanda kendilerini geliştirmeleri ve yenilikleri takip etmeleri gerekmektedir. Bu boyutlar, bireylerin dijital dünyada daha etkili bir şekilde hareket edebilmeleri için gereken temel beceri ve bilgileri içermektedir (Afacan ve Gülbahar, 2022). Literatür incelendiğinde dijital yeterlilik boyutları “bilgi ve veri okuryazarlığı”, iletişim ve iş birliği”, “dijital içerik geliştirme”, “güvenlik”, “problem çözme” gibi birkaç başlık altında ele alındığı görülmektedir (Öznacar, vd. 2020).

2.2.1.1 Bilgi ve Veri Okuryazarlığı

Bilgi ve veri okuryazarlığı, bilgiye erişimin nasıl olacağı, elde edilen bilgilerin nasıl değerlendirileceği, bilgiyi anlama, kullanma ve paylaşma becerilerini içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu beceriler, hızla dijitalleşen günümüzün dünyasında oldukça önemlidir. Bilgi ve veri okuryazarlığı,

bireylerin hızla gelişen ve dijitalleşen dünyada veriye ve bilgiye ulaşma süreçlerini ele alarak, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmalarını sağlamayı amaçlar. Dijital okuryazarlık kavramı, ilk kez 1990'ların sonunda Gilster (1997) tarafından literatüre dâhil edilmiştir (Bayrakçı ve Narmanlıoğlu, 2021).

Teknolojinin gelişmesi ile yeni kavramlarda literatüre dahil olmakta ve bazı kavramlar birbirlerini tamamlayıcı özellikler taşımaktadır. İlk başlarda bilgi ve veri okuryazarlığı kavramı daha sık kullanılmakta iken bugün dijitalleşme, dijital okur yazarlık, dijital yeterlilik gibi kavramlar daha ön planda yer almaktadır. Bilgi toplumu, teknoloji çağı gibi nitelendirilen günümüz dünyasında bireylerin birtakım becerilere sahip olması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Özgüven, 2019). Bilgi ve veri okur yazarlığı temelde teknolojik birtakım becerileri, çeşitli platform ve uygulamalarda bilgi arama ve bulma, ulaşılan bilginin uygunluğu, bulunan bilgiyi doğru kullanma, bilgi kullanımı ve paylaşımından kaynaklı etik ve yasal sorumluluklar ve güvenlik gibi konuları kapsarken bilgiye erişimde yaşanan bilgi kirliliğin filtrelenmesi ve bilgiye erişimdeki zorlukların aşılması konusunda bireylerin güvende olması ile ilgili yardımcı olur (Kurbanoglu, 2010).

Bilgi ve veri okuryazarlığı, iş dünyasında önemli bir yer tutar ve bireylerin başarılı olmaları için temel bir gerekliliktir. Bilgiye erişimde kullanılan teknolojik cihazlar ve yazılımların hızlı değişimlerine ayak uydurmak ve bilgiye eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Bu sayede bireyler, elde edilen bilgileri verimli bir biçimde kullanabilir, kararlar alabilir ve karşılaştıkları problemleri çözebilirler. Günümüzde en çok kullanılan kavramlardan bir tanesi de dijital okuryazarlıktır. Dijital okuryazarlık, Ortak Bilgi Sistemleri Komitesi tarafından bireylerin dijitalleşen dünyada içinde bulunduğu hızla dijitalleşen toplumda günlük hayatta ve iş hayatında yer almak için olması gereken okuryazarlık seviyesi, bilgisayar, medya ve enformasyon ile ilgili okuryazarlık ve dijital ağları kullanma becerisi, iletişim kurabilme ve iş birliği yapma seviyesi, dijital platformlar üzerinden araştırma yapabilme, öğrenme ve hedeflere ulaşmak için dijital araçları kullanma ve karar alma becerisi olarak tanımlanmıştır (Joyes ve Smallwood, 2012, s. 2-3). Her iki kavramda bireyin dijital yeterliliğini ortaya koymaktadır.

2.2.1.2 İletişim ve İş birliği

Günümüzde iş dünyası, iş birliği ve iletişim becerilerinin önemini işletmelerin gelişmesi ve büyümesi için bir gereklilik olduğunun öneminin farkına varmaktadır. Özellikle çalışanlar arasında iş birliği ve iletişimin sağlıklı olmasının

işletmelerin başarısı ve verimliliğine doğrudan etkisinin olacağı ve verimliliği artıracığı konusu çok büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, işletmeler iş birliği ve iletişimin hayati önemini anlayarak çalışanlarındaki bu becerileri geliştirmeye odaklanmaktadırlar (Öksüz, 2014).

İş birliği, bir işletme içindeki çalışanlar arasında birlikte çalışma ve ortak hedeflere ulaşma yeteneğidir. İş birliği, farklı becerilere ve deneyimlere sahip işletme çalışanlarının birbirleriyle fikir alışverişinde bulunarak takım halinde çalışmasını ve işletmeye olumlu katkıda bulunmalarını sağlar (Aydın ve Işık, 2021). Birlikte çalışmanın getirmiş olduğu ekip olma bilinci çalışanların birbirlerine birbirlerinin fikirlerine ve yeteneklerine daha fazla saygı duymalarına yardımcı olur. Ama bu durum her zaman kolay olmamaktadır, çünkü bu durum kendi içinde farklı dinamiklerde barındırır. İşte bu dinamikleri yönetmenin en temel unsuru da “iletişimdir.” İşletmenin bu dinamiklerden kaynaklı çıkabilecek olumsuzlukları ortadan kaldırabilmek için çalışanlar arasında iş birliği ve iletişimi artıracak birtakım aktiviteler yapmalıdır. Takım ruhunu ve bilincini arttıracak eğitimler, ortak hedefler belirlemek, açık iletişim ve doğru geri bildirim, güven ortamı, iş yerinde iletişim ve iş birliğinin kuvvetlenmesi açısından önem arz etmektedir. (Aydın ve Işık, 2021).

2.2.1.3 Dijital İçerik Geliştirme

Turizm sektörü dinamik ve değişikliklere hızla uyum sağlayan sektörlerdendir, turizm işletmelerinin günlük faaliyetlerini devam ettirirken karşılarına çıkan zorluklara ve tehditlere karşı en kısa sürede etkili bir şekilde yanıt vermeleri gerekmektedir (Kaushal ve Srivastava, 2021). Bu nedenle sektörün ana paydaşlarının ve diğer paydaşların karşılaşılan bu zorlukların üstesinden gelebilmesi için teknoloji ve dijitalleşme alanında meydana gelen gelişmeleri takip etmeleri işletmelerin sürdürülebilirlikleri açısından hayati önem taşımaktadır. (Soluk vd., 2021). Gerçekleştirilen tüm turizm faaliyetleri günümüzde karakteristik olarak dijital ekonominin bir parçası olmuştur. Buna bağlı olarak işletmeler gün geçtikçe artan rekabet ortamında faaliyetlerini devam ettirmeye çalışırken sektörde meydana gelen değişimlere de hızla adapte olmaya çalışmaktadırlar (Alford ve Jones, 2020). Turizmin değişen piyasa şartlarında ve kontrol dışı olan ve müdahale şansının olmadığı şok etkisi yaratan olumsuzluklar karşısında işletmelerin yeniliklere açık olup yeni teknolojileri kullanma yeteneğini arttırmaları faaliyetlerini sürdürmeleri ve geliştirmeleri turizm sektörü için çok fazla önem arz

etmektedir (Melián Alzola vd., 2020). Küresel turizm sektöründe meydana gelen yeni trendler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sektörde kullanılmaya başlanan yeni teknolojiler ve gerçekleşen yeniliklerin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Günümüzde turizm sektöründe dijitalleşme, akıllı destinasyonların, akıllı şehirlerin, akıllı havaalanlarının, akıllı limanların, akıllı otellerin yapılmasında ve dönüşümünde kullanılmakta olup, bu alanlarda yapılan uygulamalar turizm sektörünün yeni bir değişimle yüzleşmesine neden olmaktadır (Buhalis ve Amaranggana, 2013).

Turizm yeni teknolojiler sayesinde hızla değişmekte, bu alanda kullanılan ve geliştirilen bilgi teknolojileri (İnternet, mobil iletişim, 3D), turistik faaliyetlere katılanların alışkanlıklarının belirlenmesi ve takibi için geliştirilen küresel ve ulusal turist bilgi sistemleri dijital turizmin uygulanmasına katkıda bulunmaktadır. Turistik hizmetler ile ilgili verilerin toplanması, depolanması ve işlenerek sektöre yönelik dijital içeriklerin geliştirilmesi, farklı program ve uygulamaların kullanılması sayesinde turizm hizmetlerinde büyük değişimler meydana gelmektedir (Kayumovich, 2020). Turistik kaynakların çeşitli video düzenleme araçları, 3D görselleştirme- 3D modelleme araçları ve yapay zeka programları kullanılarak dijitalleştirilmesi ve artırılmış gerçeklik uygulamaları ile dijitalleşme çalışmaları hızla artmaktadır (Watkins, vd., 2018).

Dijitalleşme turizm sektörüyle doğrudan ilişkisi olan havayolları, ulaştırma şirketleri, tur şirketleri ve seyahat acentaları (Hojeghan ve Esfangareh, 2011); *“akıllı telefonlarda kullanılan uygulamalar ile sağlanan rezervasyon hizmetleri”* (Chang ve Jang, 2014); *“müzelerde çok sensörlü teknolojilerin ve sanal/arttırılmış gerçeklik sergilerin tanıtılması”* (Kirova, 2021; Loureiro, Guerreiro ve Ali, 2020) ve *“otellerde yapay zeka, robotlar ve servis otomasyonunun kullanımı”* gibi birçok alanı etkilemiştir.

Blockchain teknolojisi kullanımı farklı bir amaç için gerçekleştirilse de turizm sektörünün dijitalleşmesinin mantığında da kullanılmaya başlanmış aynı amaç için bir arada olan ortak bir grubun veri paylaşımı sağlaması turizm sektörünün gelişimi için önemli bir getiri sağlayacaktır. Bu duruma en iyi örnek Luftansa hava yolları şirketinin Winding Tree ile iş birliğine başlamasıdır. Merkezi olmaya bir seyahat platformu üzerinde çalışan Winding Tree'nin geliştiricileri, uçak koltuk satışları, otel rezervasyonu, oda satışları ve araç kiralama gibi turizm hizmetlerini, hizmet tedarikçileri ile tüketiciler arasında birleştirmeyi

amaçlamaktadır. Dijitalleşme ile ortaya çıkan birçok avantajdan bir tanesi de ödeme kolaylığı olmuştur, insanlara sunulan alternatif seyahat seçenekleri yeni trendlerin ortaya çıkmasına ve insanların seyahat etme şekillerinin de farklılaşmasına neden olmuştur (Nikolskaya vd., 2019). Turizmin ana sektörleri olan seyahat ve konaklama sektörünün gelişmesi, diğer işletmelerin de ekonomik anlamda değer kazanmasına neden olmaktadır. Gün geçtikçe artan dijitalleşme ve yeni teknolojilerin kullanımı sayesinde insanların yaşam kalitelerinin artması ve ülke ekonomisinin daha sağlıklı olmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca sektörle ilgili alanlarda dijital içerik geliştirme ile ilgili iş imkanları ortaya çıkmakta ve bu konular turizm literatüründe de ilgi çeken konulardan biri haline gelmektedir.

Turizm sektörü, dijitalleşme sürecinden önemli ölçüde etkilenmiştir ve etkilenmeye devam etmektedir. Dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte, seyahat acenteleri, oteller, havayolu şirketleri ve diğer turizm işletmeleri, dijital araçları kullanarak iş süreçlerini ve hizmetlerini dijital ortamlara dönüştürmüşlerdir. (Ernest and Young Global Türkiye, 2019).

Dijitalleşme sayesinde turizm işletmeleri, müşteri deneyimini iyileştirebilir ve daha kişiselleştirilmiş hizmetler sunabilirler. Örneğin, online rezervasyon sistemleri, müşterilerin kolayca otel veya uçak bileti rezervasyonu yapmasını sağlar. Ayrıca, mobil uygulamalar ve dijital platformlar aracılığıyla müşterilere seyahat önerileri, yerel rehberlik ve etkinlikler gibi kişiselleştirilmiş deneyimler sunulabilir (Azadaliyev ve Demirkol, 2023).

Dijitalleşme aynı zamanda turizm işletmelerine pazarlama ve tanıtım konusunda da büyük fırsatlar sunar. Sosyal medya ve dijital reklamcılık, turizm işletmelerinin hedef kitlelerine daha etkili bir şekilde ulaşmalarını sağlar. Ayrıca, dijital analitik araçları kullanarak müşteri davranışlarını ve tercihlerini anlamak, pazarlama stratejilerini daha iyi şekillendirmelerine yardımcı olur (Pajo, 2022).

Dijitalleşme, turizm sektöründe sürdürülebilirlik ve verimlilik açısından da önemli bir rol oynar. Örneğin işletmelerde, güneş panelleri, rüzgâr enerjisi, doğal gaz gibi temiz enerji kaynaklarının kullanılması ve bununla birlikte işletmenin enerji harcamasını düzenleyen enerji yönetimi sistemlerinin ve akıllı otomasyon sistemlerinin kullanılması, otellerin enerji tüketimini azaltmalarına ve çevresel olumsuz etkilerini minimum düzeye indirmelerine yardımcı olur (Ömeroğlu, 2020).

2.2.1.4 Güvenlik

Dijitalleşme ile meydana gelen tüm bu gelişmeler ve yeniliklerin beraberinde getirmiş olduğu güvenlikle ilgili bir takım olumsuz durumları da ortaya çıkarmaktadır. Bu durum kişilerin özel bilgilerinin ve diğer elde edilen verilerinin saklanması ve kötü amaçlı kullanabilecek üçüncü tarafların eline geçmemesi adına siber güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir. Dijital güvenlik, internet üzerinden, ağlar üzerinden, bilgisayarlar ve diğer dijital aygıtlardan gelebilecek tehditlere karşı korunmayı ifade eder (Kopuz vd. 2022). İnsanların bilgilerini ele geçirerek kişisel güvenliği tehdit eden hackerler kötü amaçlı yazılımlar yaparak kişisel bilgileri ele geçirmekte fidye yazılımları ile şirketlerin datalarına ulaşarak müşterilerin kimlik bilgilerine ulaşip veri hırsızlığı yapmaktadırlar. Günümüzde bilgi ve veri güvenliği, ağ güvenliği ve uygulama güvenliği gibi alanlar dijital güvenliğin temellerini oluşturarak bireyler ve işletmeler için çok büyük önem arz etmektedir. Dijital dünyanın en büyük topluluklarını, geniş kullanıcı kitlesine sahip olan sosyal ağlar ve internet kullanıcıları oluşturmaktadır. Araştırmalara göre, dünya genelindeki internet ve sosyal medya kullanımına ilişkin istatistikler bu durumu desteklemektedir. 2023 yılının başında yapılan analizlere göre, cep telefonu kullanıcılarının sayısı 5,44 milyara ulaşırken, internet kullanıcılarının sayısı ise 5,16 milyar olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, dünya nüfusunun %64,4'ünün çevrimiçi olduğunu ortaya koymaktadır (Kemp, 2023).

Elde edilen bu veriler doğrultusunda çok büyük bir hızla dijitalleşen dünya da toplumun dijitalleşme ilgili olarak ortaya çıkabilecek siber güvenlikle ilgili alanlarda çeşitli okumalar ve araştırmalar yapması, kullandığı dijital araçların teknik bilgileri ve nasıl kullanıldığı hakkında bilgi sahibi olması gerekliliği bilinçli bir kullanıcı olmak için önemli konu olarak ortaya çıkmaktadır (Atasoy vd., 2019).

Bu durum kişisel ve kurumsal güvenlik için birtakım önlemlerin alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Dijital ortamlarda güvenlik ile ilgili olarak yapılması gerekenleri kısaca sıralayacak olursak, antivirüs programlarının kullanımı, dijital ortamlarda oluşturulan şifrelemelerin en az 8 karakter büyük - küçük harf, sayı ve sembollerden oluşan kombinasyonların kullanılarak güçlü şifrelemelerin oluşturulması ayrıca iki faktörlü doğrulamaların kullanılması, bilinmeyen adres ve numaralardan gelen link, elektronik posta, resim ve ses dosyası gibi paylaşımların açılmaması, firewall yazılımlarının kullanılması, internet sitelerine girişte güvenilir sitenin simgesi olan <https://> protokolünün olup olmadığına dikkat edilmesi,

kullanılmadığı zamanlarda wifinin kapalı tutulması ve siber güvenlik görevlileri çalıştırılarak karşılaşılabilecek siber saldırıların veri sızıntılarının önüne geçilmesi sağlanmaya çalışılmalıdır (Şahin, 2023).

Dijitalleşme sürecinde turizm sektörü aynı zamanda bazı zorluklarla da karşılaşmaktadır. Özellikle, güvenlik ve veri gizliliği konuları, online rezervasyon ve ödeme işlemleri gibi dijital hizmetlerin kullanımında önemli bir güvenlik sorunları oluşmuştur. Bu nedenle, turizm işletmelerinin güvenlik önlemlerini ve veri koruma politikalarını güçlendirmeleri gerekmektedir. Turizm sektörü dijitalleşme sürecinden önemli ölçüde etkilenmiş ve bu süreçten olabildiğince faydalanmaktadır. Dijital araçlar ve teknolojiler, turizm işletmelerine daha iyi müşteri deneyimi, pazarlama fırsatları ve sürdürülebilirlik avantajları sunar. Ancak, güvenlik ve veri gizliliği gibi konular da dikkate alınmalıdır (Okatan ve Yıldırım 2021).

2.2.1.5 Problem Çözme

Problem çözme yeteneği kişinin analitik düşünebilme kabiliyetiyle doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir. Bu durum aktarılan genler, beslenme ve eğitim gibi birçok faktörün bir araya gelmesi sonucu kazanılan bir beceridir. Problem çözme becerisi bireyin anne karnından itibaren karşısına çıkan sorunlara kendi kendine çözüm geliştirme sürecidir (Yeşilyurt, 2020). Bu sebeple bireyin küçük yaşlardan itibaren karşılaştığı sorunları kendisinin çözmesine izin verilmeli ve ortamda gözlemci olarak bulunulmaya çalışılmalıdır (Şahin, 2004). Böylece bireyin küçük yaşlardan itibaren karşılaştığı sorunları çözme becerileri gelişecektir (Karayol ve Temel, 2018). Yetişkinlerin, küçük yaştaki bireylerin sorunlarına sürekli çözüm üretmeleri onların düşünme ve çözüm bulma yeteneğini köreltecektir. Bundan dolayı bireyler her karşılaştığı problemi onların yerine çözecek birilerini arayacak ya da sorunu çözmek için uğraşmayacaktır (Şahin, 2004).

OECD (2016) raporuna göre, Türkiye’de gençlerin ilköğretim, lisans ve lise boyunca dijital yeterliliklerini arttıracak eğitimler almaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Turizm açısından değerlendirecek olursak sektörde kullanılan dijital platformların kullanılması, asistanlık hizmetleri, otel işletmeciliği, hava alanı işletmeciliği, acente rezervasyon programları gibi programların öğretilerek öğrencilerin bu alanlardaki dijital yeterliliklerinin arttırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

2.3 Turizm Eğitiminde Dijital Yeterlilik ile Alakalı Yapılan Çalışmalar

Turizm de dijitalleşme ile ilgili alan yazında birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde Bozkurt, vd. (2021) yapmış oldukları çalışmada, dijital dönüşüm, dijital eğitim, dijital toplum ve dijital yeterlilikler kavramlarını ele almışlardır. Çalışmaya göre hızla dijitalleşen dünyanın araştırılan kavramlarının merkezinde insan faktörünün olduğu, dijital teknolojilerin insan hayatını kolaylaştırmayı amaçlayan, dijital eğitim sürecinde teknolojik yapıların tamamlayıcı unsur olarak kullanılması, dijital eğitimin ise dijital okuryazarlık ve dijital yeterlilik ile harekete geçebileceği vurgulanmış ayrıca dijitalleşmenin doğru yorumlanması gerektiği doğru yorumlanmaması durumunda zararlı sonuçların ortaya çıkabileceği sonucuna varmışlardır. Bağcı ve İçöz (2019) Z ve Alfa Kuşağı ile Dijitalleşen Turizm konulu makalelerinde turizm sektöründe dijitalleşmenin önemi vurgulamışlar, birçok turizm işletmesinin dijital kanalları kullanıp kendilerini tanıtarak potansiyel müşterilere ulaşmayı amaçladıklarını belirtmişlerdir. Kayıkçı, vd. (2018) Z kuşağının dijital ortamlarda aktif olduğu ve tanık olacağı teknolojik gelişmeler ve trendlerin yapay zekanın turizmi nasıl yönlendireceği ve alfa kuşağının da bu trendi nasıl sürdüreceği ile ilgili öngörülerde bulunmuş olup geçmişten günümüze her iki kuşağın turizm sektöründeki etkilerini incelemiş her iki kuşağı da etkileyecek olan iş yapılış şekillerine değinilmiş ve önerilerde bulunmuşlardır. Dülğaroğlu (2021) yapmış olduğu turizmde dijitalleşme isimli çalışmasında; teknolojik gelişmelerin tüm sektörleri etkisi aldığından ve turizm sektörünün de bu gelişmelerden etkilendiğinden bahsedilmektedir. Çalışmada akıllı turizm uygulamaları, dijital turizm ve Turizm 4.0 kavramlarına değinilmiştir. İmamoğlu ve Barutcu (2023) çalışmasında; Endüstri 4.0 süreciyle hız kazanan dijitalleşme ve dijital dönüşüm süreçlerinde neden olduğu kalıcı ve kültürel değişimi ve iş gücünün dijitalleşme yönünden şekillendirilme süreçlerini incelenmiştir. Dijitalleşme, endüstri 4.0, 5.0 gibi kavramlar son dönemlere ait kavramlar tüm sektörlerde olduğu gibi turizm alanında da akademik çalışmalar ve sektörel araştırmalar yapılmaya devam etmektedir. Çelik ve Topsakal, (2017) akıllı destinasyon uygulamaları üzerine yaptıkları çalışmada Antalya'nın akıllı turizm destinasyonu olarak tanınması için öneriler sunmaktadır. Li vd. (2023) 2002-2023 yılları arasında dijital turizm literatürünü bibliyometrik analizle inceleyerek bilimsel yapıyı değerlendirmekte ve gelecek araştırmalar için yön göstermektedir. Web of Science veri tabanından 646 makale analiz edilmiş,

dijital turizmin keşif (2002-2006), hızlanma (2007-2014) ve çeşitlenme (2015-2023) aşamalarından geçtiği tespit edilmiştir. Teknolojik yenilik, destinasyon yönetimi ve tüketici değer yaratımı temel temalar olarak öne çıkarken, tüketici odaklı değer yaratma ve teknolojik riskler son dönemin ana konularıdır. Çalışma, dijital senaryolar, üretim ve yönetim alanlarında gelecek araştırmalar ve turizm sektöründe politika geliştirme için öneriler sunmaktadır.

Ancak turizm öğrencilerinin dijital yeterlilikleri kapsamında yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde Arango-Morales vd. (2019) tarafından Meksika’da bir devlet üniversitesindeki turizm öğrencilerinin dijital yetkinlikleri üzerindeki profesyonel eğitim etkisi incelenmiştir. 400 öğrenciye anket uygulayarak yapılan nicel analizde, öğretim, müfredat ve öğrenci özerkliğinin dijital yetkinlik üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bu faktörlerin, dijital bilgi üretimi ve etkin kullanımı, bilgi yönetimi, medya kullanımında bireysel ve kolektif kanallar, işbirlikçi öğrenmenin teşviki ve ağda liderlik gibi yetkinlikleri geliştirmeye katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin desteği ve müfredatın dijital yetkinliklerin gelişimindeki önemli rolü olduğu ve öğrencilerin dijital medya kullanımında kişisel, akademik ve profesyonel faaliyetlerde daha bağımsız ve etkin olmalarının önemi vurgulanmaktadır.

Balula vd. (2019) dijital teknolojinin turizm eğitimindeki avantajlarını ve sınırlılıklarını incelemek amacıyla literatür taraması gerçekleştirmiştir. İçerik analizi yöntemiyle değerlendirilen bulgulara göre, dijital teknolojinin esneklik, teknik ve sistemik yetkinliklerin gelişimi, otantik ve yerinde öğrenme gibi avantajları hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından kabul edilmektedir. Bununla birlikte, çalışmada öğrencilerin ve öğretmenlerin dijital yetkinliklerinin tam olarak geliştirilmesi için hala önemli adımlar atılması gerektiği ifade edilmektedir.

Morellato (2014) yaptığı çalışmada yükseköğretim kurumlarının dijital doğan öğrenciler için dijital yetkinlik geliştirmeyi, teknik becerilerin ötesine geçen bir bağlamda ele alan didaktik yöntemler tasarladığını belirtmektedir. Çalışmasında turizm eğitiminde dijital yetkinlik geliştirmek için yeni teknolojiler ve işbirlikçi öğrenmenin öneminden bahsetmekte ve sundukları öğrenme projesi ile yeni nesil turizm öğrencilerinin teknolojiyi yalnızca tüketen bireyler olmaktan çıkarak bilgi toplumunun daha eleştirel ve sorumlu üyeleri olabileceklerini önermektedir.

3. AKADEMİK ÖZ YETERLİLİK VE KARIYER YAPMA NİYETİ KAVRAMI

3.1 Öz Yeterlilik Kavramı

Sosyal bilişsel teori, davranışı açıklamaya yarar ve insan davranışını düzenleyen sosyal sistemlere ve öz düzenleme faktörlerine atıfta bulunur (Bandura, 1977; Honicke ve Broadbent, 2016). Öz düzenleme, bir bireyin eylemlerini yönetme ve yönlendirme şeklidir ve bireyin güveninden büyük ölçüde etkilenir (Bandura 1982; Markus ve Wurf, 1987; Elias ve MacDonald, 2007). Bu güven, öz yeterliği tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Öz yeterlik (Bandura, 1997: 3), *“verilen başarıları üretmek için gereken eylem yollarını organize etme ve yürütme yeteneklerine olan inançlar”* olarak tanımlanabilir.

Bandura (1994) bireylerin, *“kendilerini nasıl hissettiklerini, nasıl düşündüklerini, nasıl motive olduklarını ve davranışlarını”* öz yeterlik seviyeleri ve inançları belirlemektedir. Öz yeterlilik (Aşkar ve Umay 2001); *“bir işi, eylemi veya görevi başarmak için verilen çabayı, olumsuzluklara karşı pes etmemeyi ve ısrarlı olmayı betimlemektedir”*. Öz yeterlilik meslek seçimi ile de ilişkilidir kariyer süreçlerinde mesleki gelişim önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin yaşamından ve eğitim hayatından edindiği öz yeterlik becerileri ve kazanımların seviyesi arttıkça meslek seçimi ve kariyer sürecinde olumlu etkileri ortaya çıkmaktadır. Öz yeterlikleri düşük olan bireyler zor gördükleri işleri yapmaktan kaçınırlar. Çünkü karşılarına çıkacak engeller konusunda endişe duyarlar ve başarısız olma durumunda karşılaştıkları sonuçlara ve yetersizliklerine takılı kalacaklarından sorumluluk altına girmek istemezler. Bu durum sahip oldukları yeteneklere olan inançlarının kaybolmasına neden olacağından başarısızlığın nedeninin kendi yetersizlikleri olduğunu düşüncesine girmelerine sebep olacak, başarısız olma durumundan ötürü pes ederek tekrar denemek istemeyeceklerdir. Tam tersi durumlarda ise yüksek öz yeterlilik inancına sahip bireyler karşılaştıkları olumsuzlukları bir fırsat olarak görecekerinden bunun bir öğrenme süreci olduğunu düşünerek kendileri için bir amaç belirleyip o amaca ulaşmanın yollarını arayacaklar ve bu sürece sıkı sıkıya bağlılık göstereceklerdir. Güçlüklerin üstesinden nasıl gelebileceği ile ilgili çalışmalara odaklanacaklardır (Bandura, 1986, 1997).

3.1.1. Öz-Yeterliliğin Kaynakları

Öz yeterlilik bireyin yaşamı boyunca vereceği kararları, bu kararlar doğrultusunda izleyeceği yolu ve görevini yerine getirme süreçlerini etkilediği belirtilmektedir (Ercan, 2014: 33). Bandura (1995) bireylerin öz yeterliliği ile ilgili gelişimi aşağıda yer alan dört ana başlıkta açıklanan biçimi ile gerçekleştirir.

3.1.1.1. Gerçekleştirilmiş Başarılı Deneyimler (Ustalık Tecrübesi)

Gerçekleştirilmiş başarılı deneyimler yaşam boyunca elde edilen deneyimlerin sonucunda kişilerin yaptıkları iş ve eylemlerde ustalaşmalarıdır. Bu durum bir iş ve eylemin başarı ile sonuçlandırılması ile ortaya çıkmaktadır (Bandura, 1994). Bireyin yerine getirdiği görev ve sorumluluk ile ilgili elde ettiği tekrarlanan başarıları gerçekleştirdiği görev ile ilgili öz güveninin artmasına ve yeni başarılar elde edebileceği ile ilgili kişisel yargıların oluşmasına katkı sağlayan faktörler olarak karşımıza çıkmakta ve bu manada bireyin öz yeterlilik inancı gelişip güçlenmektedir. Bu durumun tersi olarak üst üste gerçekleşen başarısızlıklar ise bireyin yaptığı görev ile ilgili öz yeterlilik inancının zayıflamasına neden olmaktadır. Bireyin başarısızlık durumlarını doğru değerlendirmesi ve bunlardan ders alarak kendini geliştirmesi durumunda öz yeterliliğe olan inancına etkisi olmayabilir (Kotaman, 2008). Bireyin yürütmüş olduğu görevlerde elde ettiği başarılar motivasyonunu arttıracığından daha sonra gerçekleştireceği benzeri görevlerde de başarı sağlayacağı düşünülebilir elde edilen başarılar ödül etkisi yarattığından kişinin gelecekte yapacağı benzer görevlere talip olma ile ilgili motivasyonunu artırmaktadır (Bandura, 1977). Bireylerin başarılı olduğu her iş ve görev gelecekte yeni girişimler yapmaya olan istekleri ve kendilerine olan güvenlerini artacaktır.

3.1.1.2. Vekâleten Deneyimler

Vekâleten deneyimler, başarılı bireylerin çalıştıkları alanlarda çeşitli başarılar elde ederek belirli konumlara bireylerin deneyimlerini gözlemleyerek, inceleyerek o konuda kendisine bir yol belirlemek isteyen bireylerin sosyal modellerden elde ettikleri birikimleri deneyimlemeleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Vekâleten edinilen deneyimler, doğrudan yaşanan başarılı deneyimlere göre daha az etkili olsa da bireylerin başkalarının görev performansını gözlemlemesi, öz yeterliliklerinin artmasında önemli bir rol oynar (Kotaman, 2008). Kişisel yeterlilik inancını geliştirme ve pekiştirmenin yollarından birisi de sosyal modellerin

sunduğu bu dolaylı deneyimlerden faydalanmaktır (Bandura, 2004). Gözlemciler başarılı birçok insanın başarılarının gözlemler ise kendilerinin de öz yeterliliklerini arttırarak başarılı olabilecekleri konusunda kendilerine mantıklı ve makul bir temel oluşturur (Ural, 2007). Birçok bireyin iyi gözlemler yapmasına ve çok çalışmasına rağmen başarılı olmamasının nedeni gözlenen birey ile arasında benzerlik olmaması ile alakalıdır. Gözlemledikleri birey ile kendileri arasında farklılıkları iyi inceleyip farkı görürlerse onların başarıları ya da başarısızlıkları ile ilgilenmezler ve bu durumu lehlerine kullanarak kendi verecekleri kararları şekillendirebilirler.

3.1.1.3. Sözel İkna

Gözlemlerden ve gerçekleşen başarılı deneyimlerden sonra bireyin öz yeterlilik ile ilgili inancının ortaya çıkmasında ve arttırılmasında etkili olan ve başarmak için ikna edici etkisi olan bu doğrultuda çaba harcamaya yol açan önemli etkenlerden bir tanesi de sözel iknadır (Bandura, 1982). Söze ikna etme insanlara ulaşmak istedikleri başarıyı elde etmelerinde motivasyon aracı olarak kullanılır ve sözel motive edici ifadeler bireylerin belirli bir konuda yeteneklerinin olduğuna inanmasına ve ikna olmasına önemli derecede etki eder (Akbaba, 2006). Birey öz yeterlilikle ilgili yetenekleri konusuna ikna olduğu zaman verilen görevleri yerine getirir iken karşılaşılan problemlerde kişisel şüpheler ve mağlubiyetler üzerinde durmaktansa bu problemin ortadan kaldırılması ile ilgili çaba gösterecektir (Ercan, 2014). Yetenekleri konusunda ikna olan bireyler önerilen ya da verilen işle ilgili hedefleri doğrultusunda hareket ederken performanslarını da arttırmaktadırlar.

3.1.1.4. Fizyolojik ve Duygusal Durumlar

Fizyolojik ve duygusal durumlar, bireylerin kendi durumları hakkında önemli ipuçları sunar. Stres, anksiyete, çevresel uyaranlar ve yorgunluk gibi faktörler, bireyin öz yeterlilik inançlarını etkileyebilir. Öz yeterlilik, bireylerin kendi düşüncelerini değiştirme gücüne sahip olmaları nedeniyle fizyolojik durum üzerinde belirgin bir etki yaratabilir. Kendini fiziksel ve duygusal olarak iyi hisseden bir bireyin, yapabileceklerine olan inancı da artar. İnsanlar, yeteneklerini değerlendirirken, fizyolojik ve duygusal durumlarını kısmen bir rehber olarak kullanır ve bu durumları, verdikleri tepkilerin bir göstergesi olarak yorumlarlar (Aksoy, 2019).

3.1.2. Öz-Yeterliliğin Süreçleri

Öz yeterlilikle ilgili yapılan araştırmalar göstermektedir ki, bireylerin inancı dört temel süreçten etkilenmektedir. Bu süreçler; bilişsel, motivasyon, duygusal ve

seçimsel süreçler olarak sıralanabilir (Bandura, 1997: 116-160, Maddux ve Gosselin, 2012: 204).

3.1.2.1. Bilişsel Süreç

Bireyler, geçmiş deneyimlerinden ve başarılarından öğrendikleri bilgileri hafızalarında saklarlar. Bu bilgiler, günlük hayatta benzer durumlarla karşılaştıklarında ortaya koydukları başarı ve performans öz yeterlik algılarını artırabilir. Öğrencilerin öz yeterliliklerini değerlendirmeleri gereken durumlar söz konusu olabilir öz yeterlik ile ilgili olumlu düşünceleri performanslarının artmasına neden olurken olumsuz düşünceleri de azalmasına neden olabilir. Öz yeterlik öğrencilerin düşüncelerini etkilemekte ve bireylerin inançları ve hedefleri doğrultusunda harekete geçmeleri konusunda yardımcı veya engel oluşturabilmektedir. Öz yeterliliği yüksek olan öğrencilerin performansları artmakta belirlediği hedeflere ulaşabilmektedirler. Bireylerin bilişsel gelişimlerinde “Hafıza, öğrenme, düşünme, dikkat, problem çözme ve dil” gibi faktörler önemli rol oynamakta (Kotaman, 2008). Bireylerin doğuştan gelen özellikleri ve birikimleri öz yeterliliklerine olumlu etki eder. Ayrıca bireyin başarıya olan inancını arttırmakta olumlu etki yapmaktadır (Baloğlu, 2020). Bu bağlamda bireyin başarı konusundaki bilişsel motivasyonu artmaktadır. Bilişsel beceri ve edinimleri yüksek olan bireylerin öz yeterlilikleri yüksek olacağından akademik olarak da başarılı olmaktadır.

3.1.2.2. Motivasyon Süreci

Motivasyon kelimesi İngilizce “Motive”, “Motivation”, Latince “movere”, yani “hareket ettirme, hareketlendirme” kelimesinden gelmektedir. Türkçede ise “güdü”, “güdüleme” kelimeleriyle karşılık bulmaktadır. Öz yeterlik inancından kaynaklı olarak bireyler kendilerini motive ederek varmak istedikleri hedeflere yönelik planlamalar yapar ve bu hedeflere ulaşabilmek için kendilerini motive ederler. Bu durum motivasyonun yönlendirilmesinde öz yeterlik inançlarının çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Öz yeterlilik inançları, motivasyon üzerinde farklı şekillerde etkili olur. Bireylerin belirledikleri hedeflere ulaşmak için harcadıkları çaba, karşılaştıkları zorluklar karşısında gösterdikleri tutumlar ve başarısızlıklara karşı gösterdikleri direnç, kişinin motivasyon seviyesini belirleyen ana faktörlerdir (Aksoy, 2019). Motivasyonun etkilerine akademik özyeterlik açısından bakacak olursak bu konuda bireyleri motive olmaya yönlendiren birtakım güçlerin olduğunu söylenebilir. “*Psikolojik, fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi,*

saygı görme ve kendini gerçekleştirme” gibi güçleri Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinden bilinmektedir. Hayatın her alanında ve hemen herkes tarafından motive edici yöntemler kullanılmakta ve uygulanmaktadır. Sınıfını geçmesini istedikleri ya da yüksek sınav notu almasını istedikleri çocuklarına anne babanın bisiklet (ya da herhangi bir hediye) alacağını söyleyerek yapmış olduğu ödüllendirmeye yönelik motivasyon dışsal motivasyon, bireyin kendisinin gelecekte yapmak istediği iş ve yaşamak istediği hayata yönelik yapmış olduğu okulda elde ettiği başarıları ve bu başarıları sürekli kılmak için karşısına çıkan zorluklara göğüs gererek hedeflerine ulaşmak için yılmadan yoluna devam etmesi içsel motivasyona örnek olarak verilebilir (Aslan ve Doğan, 2020). Devletler de vatandaşlarını, yüksek idealleri doğrultusunda çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak amacıyla çok çalışmaya özendirerek motive etmektedir. İnsan davranışlarına yön vermek isteyen hemen herkesin başvuracağı en güçlü yöntem motivasyon olarak görülmekte ve bu süreç doğumdan itibaren yaşam boyunca çeşitli şekillerde devam etmekte ve öz yeterliliğe şekil vermektedir (Küçüközkan, 2015). Alan (2006) kişilerin yapabileceklerinin sınırını almış oldukları eğitim ve sahip oldukları yetenek seviyeleri, yapabildiklerinin sınırını ise moral ve motivasyon seviyelerinin belirlediğini ifade etmektedir.

3.1.2.3. Duygusal Süreç

Öz yeterlikle ilgili olarak duygusal sürece baktığımızda bireyin karşılaştığı olumlu ve olumsuz durumlarda vereceği tepkiler ve diğer bireylerin aynı durum için vereceği tepkiler göz önüne alarak karşılaştırma yapıp davranışlar arasındaki farklılıkların nedenlerinin araştırılarak bulunması gerekir. Yüksek öz yeterliliğe sahip olan bireylerin olaylara bakış açıları ve duygusal yaklaşımları öz yeterliliği düşük olan bireylerin olaylara bakış açısından ve duygusal yaklaşımlarından çok büyük farklılıklar gösterir. Öz yeterliliği yüksek bireyler yaşadıkları deneyimleri olgunlukla karşılayabilirken olayın nedenleri ve nasılları ile ilgilenerek bu deneyimleri kabul edip gerekli dersleri alarak duygularını değiştirebilirlerken öz yeterliliği düşük bireyler olaylara farklı bakarak yaşadıkları olumlu deneyimleri kendi öz yeterliliklerine atfederken olumsuz deneyimleri ise kendilerinin dışındaki başka faktörlere atfedebilirler (Arslan, 2021). Öz yeterliliği düşük olan bireylerin verilen bir işi yapmaya yönelik istekleri az olmakta ve hedeflerine ulaşacaklarına olan inançları da zayıf olmaktadır. Bunun sonucunda bu bireyler genel olarak stres ve depresyona daha yatkın olmaktadır (Bandura vd. 1999). Özyeterlik eksikliği

nedeniyle bireylerde duygusal bozukluklar ortaya çıkabilmektedir. Yapılan çalışmalarda düşük öz yeterliğin bireyin uzun süreli depresyona girmesine neden olduğu görülmüştür (Bandura vd.1999). Caprara vd., (2008) duygusal öz-yeterlik ile saldırgan davranışlar arasında ters bir ilişki olduğunu göstermiştir. Duygusal öz-yeterlik, kaygı ve depresyon belirtileriyle güçlü ve olumsuz bir ilişkiye sahiptir (Muris, 2002; Tahmassian ve Moghadam, 2011). Diğer bir araştırmada ise, duygusal öz-yeterliğin ergenlerde dikkat kontrolü ile duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkide aracılık ettiği ortaya konulmuştur (Muris vd., 2008). Yapılan çalışmalar göstermektedir ki birey çocukluğundan itibaren öz yeterlik konusunda desteklenmeli duygusal olarak kendini karşılaştacağı olumsuzluklar ile baş edebilme becerisini kazanmasının sağlanması ile ilgili desteklenmesi gerektiği sonucu ortadadır demiştir.

3.1.2.4. Seçimsel Süreçler

Bandura'ya (1997) göre birey içerisinde bulunduğu çevreye etki ederken aynı zamanda bu çevrenin etkisi altında da kalmaktadır. Bu sebeple bireylerin öz yeterlik inancı ile kendilerini yeterli gördükleri konularda her zaman istekli davranmakta ve bu tip etkinliklerden kaçınmamaktadırlar. Birey yapmış olduğu seçimle ilgili olarak birtakım zorluklar ile karşılaşacağını bilmesine rağmen yine de yapmak istemektedirler. Bunun sebebi ise bulunulan ortamdaki sosyal etkinin bireyin yeterlilikleriyle birlikte bazı değerleri yükseltmeyi sürdürmesi olarak gösterilebilir (Bandura 1995). Öz yeterliliğin düşük olduğu durumlarda ise, birey yapacağı seçimlerin, gerçekleştirilecek faaliyetlerin yeteneklerinin üzerinde olduğunu düşündüğü anda kendi beceri ve kapasitelerinin üzerinde olduğunu düşündüğü seçimleri yapmaktan imtina ederler. Böyle durumlarda bireylerin öz yeterliliklerine olan inançlarını arttırmak amacıyla desteklenmeleri gerekmektedir.

3.1.3. Akademik Öz Yeterlilik

Akademik özyeterlilik, bireyin yaşamları boyunca almış oldukları eğitimlerin sonucunda edinmiş oldukları bilgi ve birikimleri gelecekte iş hayatlarında kullanma becerilerini ve bu bilgi ve birikim sonucu kendisine olan inançlarını güvenini motivasyonunu ifade eder (Chesnut ve Burley, 2015). Akademik özyeterlilik, kendine güvenen bireylerin karşılaşacağı problemleri çözmesi konusunda da yardımcı olmaktadır. Bireyin zorluklarla nasıl başa çıkacağı konusunda da fikir verir. Üniversite öğrencilerinin performansına etki eden iki önemli özellik bireylerin üniversite eğitimleri sırasında edinmiş oldukları akademik öz yeterlik ve

sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Jung vd., (2017) tarafından, akademik öz disiplin ile ilgili olarak yapılan çalışmada bireylerin akademik kariyerlerinde başarılı olmak için geleceğe yönelik elde edecekleri öz düzenleme ile ilgili çabalarının tanımlaması yapılmaya çalışılmış ve bilişsel, bilişsel olmayan veriler ve öncüler dikkate alınmış, bireylerin kişilik özellikleri ve elde ettikleri akademik sonuçların arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan araştırma, öz disiplinin akademik öz yeterlik ile akademik performans arasındaki ilişkiyi aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, akademik başarı ile ilgili performansın artması ya da azalmasında uygulanan akademik öz disiplinlerin ne kadar önemli olabildiğini koymaktadır.

Tsai vd. (2017) uzak doğuda eğitim gören turizm öğrencilerinin öğrenme motivasyonu ile ilgili olarak, meslekle ilgili staj etkinlikleri, staj sonrası meslek ile ilgili kariyer kararları, bireyin mesleki ve akademik öz yeterliği ve kariyer hazırlıkları arasındaki ilişkisi ile ilgili araştırmada Tayvan'da üniversite okuyan 613 öğrenciye uygulanan anket sonuçları öğrencilerin öğrenme motivasyonlarının artırılması meslek ile ilgili staj çalışmalarını olumlu ve önemli ölçüde etkilediği, kariyer ile ilgili karar verirken öğrencinin akademik öz yeterliğinin, gerçekleştirdiği staj etkinliği ve kariyer planlaması ve hazırlığı ile ilgili olarak tam bir aracılık etkisinin olduğu görüldü. Bahçekapılı ve Karaman (2020) 525 çevrimiçi öğrenci ile gerçekleştirmiş oldukları çalışmanın sonucunda öz yeterliliğin akademik başarı üzerinde pozitif yönde doğrudan bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bui vd. (2017) konaklama ve turizm ile ilgili bölümlerde öğrenim gören yerli ve yabancı lisans öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada, öz yeterliliğin akademik performans üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaştılar. Araştırma sonucunda öz yeterlilik ile akademik eğitim arasında doğrusal bir bağlantı olduğu görülmüştür. Ferla vd. (2009) akademik öz yeterliliğin akademik öz kavramdan etkilendiğini belirtmiştir. Galla vd. (2014) yüksek akademik öz yeterliliğe sahip öğrencilerin düşük akademik öz yeterliliğe sahip öğrencilerden daha iyi akademik performansa sahip olduğunu bulmuştur. O'Sullivan (2011) öz yeterliliğin yaşam doyumuyla pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Zajacova vd. (2005) öz yeterliliğin stres ve akademik başarı arasında aracı rol oynadığını belirtmektedir. Ancak turizm öğrencilerinin akademik öz yeterliliğinin kariyer seçimleriyle ilgili diğer değişkenlerle modellenmesine ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır (Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021).

3.1.3.1. Akademik Öz Yeterlilik Boyutları

Akademik öz yeterlilik, öğrencilerin akademik performansını, motivasyonunu ve dayanıklılığını önemli ölçüde etkileyen çok yönlü bir yapıdır. Bu boyutları anlamak ve geliştirmek daha iyi etkili öğrenme stratejilerinin oluşturulmasında yardımcı olacaktır (Greco vd., 2022). Bu açıdan akademik öz yeterlilik boyutları önemlidir. Greco vd. (2022) akademik öz yeterliliğin 8 boyutu olduğunu belirtmektedir:

Akademik Aktiviteleri Planlama: Akademik görevlerin etkili bir şekilde planlanması ve düzenlenmesi, öz yeterliliğin temel bileşenleridir. Planlama yeteneklerine inanan öğrencilerin akademik olarak başarılı olma olasılıkları daha yüksektir.

Öğrenme Stratejileri: Derin işleme ve çaba düzenlemesi gibi etkili öğrenme stratejilerinin kullanımı, daha yüksek akademik öz yeterlilikle güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bu stratejiler, öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha etkili bir şekilde yönetmelerine yardımcı olur.

Bilgi Alma: Bilgiyi alma ve kullanma konusunda güven, bir diğer kritik boyuttur. Bilgiyi bulma ve kullanma konusunda yetenekli olan öğrenciler daha yüksek öz yeterliliğe sahip olma eğilimindedir.

Gruplar Halinde Çalışma: Grup ortamlarında iş birliğine dayalı olarak çalışma yeteneği önemli bir faktördür. Grup çalışmasında kendilerini yeterli hisseden öğrenciler genellikle daha yüksek öz yeterlilik sergiler.

Öğretmenlerle İlişkilerin Yönetimi: Öğretmenlerle ilişkileri yönetmek ve gerektiğinde yardım istemek çok önemlidir. Öğretmenleriyle etkileşimde bulunma konusunda kendine güvenen öğrenciler akademik olarak daha iyi performans gösterme eğilimindedir.

Dersleri Yönetmek: Derslere katılmak ve derslerde yer almak da dahil olmak üzere derslerin etkili bir şekilde yönetilmesi, akademik öz yeterliliğin temel bir yönüdür.

Stres Yönetimi: Stresle başa çıkma ve akademik zorluklar karşısında dayanıklılığı sürdürme yeteneği hayati önem taşır. Daha yüksek öz yeterlilik, daha iyi stres yönetimi ve dayanıklılıkla ilişkilidir.

Tez/proje Çalışması: Tez gibi önemli akademik projeleri tamamlama konusunda güven önemli bir boyuttur. Bu tür görevleri üstlenme yeteneklerine inanan öğrencilerin başarılı olma olasılığı daha yüksektir.

3.1.3.2. Turizm Alanında Akademik Öz Yeterlilik ile ilgili Yapılmış Çalışmalar

Öz yeterlilikle ilgili yapılan ilk akademik çalışmalar yaklaşık 50 yıl öncesine gitmesine rağmen ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların geçmişi o kadar eskiye dayanmamaktadır. Ancak son yıllarda akademik öz yeterliliğin bireyin hayatına katacağı değerin önemli olduğu anlaşılmış ve son yıllarda konu ile ilgili Türkiye’de akademisyenler tarafından çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde akademik öz yeterlikle ilgili yapılan çalışmalara ait alan yazın incelendiğinde, bu çalışmaların genellikle fizik, bilgisayar, sağlık, işletme gibi alanlarda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte turizm öğrencilerinin akademik öz yeterlilikleri ile ilgili son dönemde çeşitli araştırmalarda bulunmaktadır. Amerika, İngiltere, Tayland, Çin, Avusturalya gibi birçok ülkede de akademik öz yeterlilik ile ilgili çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Turizm öğrencilerinin öz yeterlilikleri ve dijital yeterlikleri ile mesleği yapma niyetleri arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Turizm alanında akademik öz yeterlik ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Choi ve Kim, (2013) akademik öz yeterliliğin, yerli ve uluslararası turizm öğrencilerinin akademik başarıları ile kariyer hazırlık davranışları arasındaki ilişkiyi açıklayan temel bir mekanizma olduğunu bulmuştur.

Çınar ve Yenipınar (2019) çalışmasında turist rehberliği eğitimi öğrencilerin algıladıkları genel özyeterlilik durumları, mesleki kaygıları ve mesleği yapma niyetleri arasındaki ilişki analiz edilmiş, analiz sonuçlarına göre, öz yeterlilik ile mesleği yapma niyeti anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Gutierriz vd. (2023) dijital dönüşümün evrimi ve turizmin gelişimindeki etkilerini incelediği çalışmasında, Scopus ve Web of Science veri tabanlarında 1997-2023 yılları arasında yayımlanan 167 çalışma sistematik olarak incelemiştir. Bulgulara göre: i) Dijital Pazarlama, Dijital Ekonomi, Eğitim ve Konaklama ile Serbest Dijital olmak üzere dört ana tematik grup bulunmaktadır; ii) Turizm sektöründe dijital dönüşüm ve teknolojilerin kullanımı konusunda artan bir ilgi vardır; iii) Dijital dönüşüm, turizm sektörü için genellikle olumlu bir etkidir.

Karaman ve Ertan (2022) yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin benlik saygısı, öz yeterlik düzeyleri ve staj süreleri arasındaki ilişki incelenmiş, araştırma

sonucunda staj gidip gelen öğrencilerin gitmeden önceki ve gittikten sonraki öz yeterlik düzeylerinde olumlu farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kızanıklı ve Silik (2019) çalışmalarında turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin öz yeterlik algılarının bireysel özelliklerine ve akademik başarı düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmış. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin, mezun oldukları lise, üniversitede okumak istedikleri bölüme yerleşme isteği ve herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olma durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği, ancak genel öz yeterlik seviyeleri ile akademik başarı arasındaki ilişkide anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin arttıkça, genel öz yeterlik puanlarının da yükseldiği gözlemlenmiştir.

3.2 Kariyer Yapma Niyeti Kavramı

Kariyer, bireylerin zaman içerisinde ve yaşamları boyu elde etmiş oldukları deneyimlerini ve birikimlerini gelecekte olmak istedikleri yere doğru yönlendirmelidir. (Ivancevich 1992). Kariyer, kimine göre bireyin yaşantısında geldiği en üst yer, kimine göre para, kimine göre ise şöhret gibi farklı algı ve durumlardan oluşmaktadır. Kariyer, bireylerin organizasyonlar ve toplumla etkileşiminden doğar (Collin, 1998). Diğer bir tanıma göre (Aydın, 2007); “*Bireyin kendisini ve içinde bulunduğu çevreyi değerlendirerek, iş yaşamı ile ilgili hedefler belirlemesi ve bu hedeflere ulaştıracak faaliyetleri planlamasıdır.*” Kariyer niyetinin başarıya ulaşabilmesi için iyi bir planlama yapılması gerekmektedir. Kariyer planlaması bir iş görenin Planlanan kariyer hedefine giden yolda bireyin kontrolü dışında olumsuz durumlar ile karşılaşılabilir. Bu olumsuzluklar bireylerin planlamış olduğu kariyer hedeflerine daha geç ulaşmalarına neden olabilmektedir. Bireyin kendi öz yetersizliklerinden ya da kontrolünde olmayan dış etkiler nedeniyle bu hedeflere çok geç ulaşırlar ya da hiçbir zaman ulaşamazlar. Kariyer kavramı (Hall, 1976); “*kariyer kişisel ve örgütsel hedeflere doğrudan bağlantılı kişinin hayatı boyunca yaşayacağı kısmen kontrol altında tutulabileceği iş tecrübesi ve aktivitesiyle bağlantılı bir süreçtir*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Beckhard’a göre kariyer ile ilgili kavramın 4 unsuru vardır (Tüz, 2003).

1. Uzun süren bir süreci içerir ve bireyin çalışma hayatı boyunca devam eder.

2. Kariyer yapma beklentisi işle ilgili mevcut tatmin ve performansın ötesinde bir duygu ve istektir.

3. Kariyer planlaması, bireyin objektif ve dışsal kariyer unsurlarına ve aktivitelerine odaklı iken aynı zamanda sübjektif ve içsel unsurlara yani tecrübelerle odaklıdır.

4. Ayrıca kariyer ile ilgili elde edilen sonuçlar bireylerin göstermiş olduğu çabalarının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Yeşilyaprak, 2019).

Bu unsurlardan da anlaşılacağı gibi bu süreç uzun bir zaman dilimini kapsamakta ve kariyer ile ilgili sorumluluk hem bireyde hem de bireyin görev aldığı örgütte bulunmaktadır. Bu durum kariyer planlaması yapan bireyin bulunduğu organizasyon içerisinde sorumluluk algısı doğrultusunda kariyerini yönetme, çeşitli görevleri yerine getirmesini sağlayarak sonucunda da para kazanmak ve daha fazla sorumluluk üstlenerek statü, güç ve saygınlık elde etmek için hedeflenen yere ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle kariyer bireylerin iş hayatına başladığı andan itibaren işle ilgili göstermiş olduğu tutum ve davranışları içeren ve yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir (Kuzgun, 2006).

Turizm sektörü, emek-yoğun yapısıyla dikkat çeken bir sektördür. Bu nedenle, sektörde istihdam edilecek iyi eğitim almış ve nitelikli bir iş gücü hem sektörün sürdürülebilirliği hem de hizmet kalitesinin artırılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Turizm ve konaklama sektöründe nitelikli iş gücünün etkin bir şekilde istihdam edilmesi, sektördeki operasyonların verimli yürütülmesine olanak tanırken, aynı zamanda müşteri memnuniyetini de artırmaktadır. Bu durum, sektördeki rekabet avantajını korumak ve güçlendirmek açısından kritik bir rol oynamaktadır (Kusluvan ve Kusluvan, 2000). Bu bağlamda, yükseköğretim, turizm sektöründe çalışan bireylerin niteliklerini geliştirmek, insan kaynaklarını verimli bir şekilde yönetmek ve öğrencilerin profesyonel hedeflerini şekillendirmelerine yardımcı olmak için önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Üniversitelerin sunduğu eğitim programları ve mesleki yeterlilikler, sektörde ihtiyaç duyulan insan kaynaklarını yetiştirme sürecinde temel bir rol üstlenmektedir. Bu durum, sadece bireysel kariyer gelişimini değil, aynı zamanda sektörün genel performansını da olumlu yönde etkilemektedir (Dlačić vd., 2014).

Her ne kadar turizm eğitimi veren kurumların ve mezun sayısının arttığı gözlemlense de yapılan araştırmalar, sektörde hâlâ iyi eğitilmiş ve nitelikli çalışanlara duyulan ihtiyacın devam ettiğini ortaya koymaktadır. Mezunların sayısındaki artışa rağmen, sektöre yönelik nitelikli iş gücü açığı, turizm

işletmelerinin büyüme ve kalite odaklı hedeflerini sınırlayabilmektedir (Unguren ve Huseyinli, 2020). Bununla birlikte, turizm sektörünün uzun çalışma saatleri, mevsimsel iş yoğunluğu ve düzensiz çalışma koşulları gibi kendine özgü zorlukları, özellikle genç mezunların sektörde çalışmayı tercih etmelerini zorlaştırmaktadır (Kelley-Peterson ve George, 2001; Jiang ve Tribe, 2009; Walsh vd., 2015). Bunun yanı sıra, öğrencilerin turizm sektörüne yönelik kariyer tercihleri, yalnızca sektörün zorluklarıyla değil, aynı zamanda bireysel faktörler ve deneyimlerle de şekillenmektedir. Öğrencilerin staj deneyimleri, sektöre yönelik beklentileri, işe uyum süreçleri, kariyer ilgi alanları, maaş düzeyi, terfi olanakları ve aldıkları eğitim gibi unsurlar, bu tercihlerin üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Örneğin, sektörle ilgili olumlu staj deneyimlerine sahip olan öğrencilerin turizm alanında kariyer yapma eğilimi artarken, olumsuz deneyimler ise bu eğilimi azaltabilmektedir (Chuang ve Dellman-Jenkins, 2010; Petry vd., 2021).

3.3 Turizmde Kariyer Yapma Niyeti ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Turizm sektöründe kariyer yapma niyeti üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında, tükenmişlik, umutsuzluk, akademik erteleme alışkanlıkları, girişimcilik özellikleri ve algılanan eğitim kalitesi gibi çeşitli etmenlerin kariyer yapma niyeti üzerinde olumlu ya da olumsuz anlamda büyük bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, COVID-19 pandemisi gibi dışsal faktörler de bu kariyer niyetleri üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Bu açıdan yapılan çalışmalar aşağıdadır.

Tayvan Otelcilik ve Turizm Eğitimi örneğinde stajyerlerin kariyer yapma niyetinin istihdam edilebilirlik üzerindeki etkisini ve kariyer yapma niyeti ile istihdam edilebilirliğin öğrencilerin otelcilik ve turizm endüstrisinde kalmaları arasındaki ilişkisini araştırmış araştırma sonucunda turizm alanında yapılan stajların kariyer seçiminde olumlu etkilerinin olduğu ortaya konmuştur. Öğrencilerin turizm sektörüne giriş kararları konusunda güven eksikliği yaşadıklarını gösteren çalışmalar mevcuttur. Öğrencilerin sektörde kariyer yapma konusunda karar verme aşamasında karşılaştıkları zorlukların bundan vazgeçmelerine neden olabileceğini öne sürülmüştür (Norman Hyland, 2003; Song, 2008; Wan vd., 2014). Eğitim süresince gerçekleştirilen stajların, öğrencilerin otelcilik ve turizm alanındaki kariyerlerine yönelik karar verme yeteneklerini artırabilir ve iş bulma olasılıklarını olumlu yönde etkileyebilir sonucuna varmıştır. (Chuang, Lee ve Kwok 2020).

Baltacı vd. (2019) yaptıkları çalışmada akademik erteleme davranışlarının turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer niyetleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, planlama ve çalışkanlığın turizmde kariyer niyetini %9,3 oranında açıklayabildiğini ve çalışkanlığın kısmi bir aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Bayram vd., (2020) turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile turizmde kariyer yapma istekleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Sinop Üniversitesi'nde yapılan araştırmada, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile turizmde kariyer yapma istekleri arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Farmaki (2018) Kıbrıs'taki Otelcilik ve Turizm öğrencileri için staj beklentilerinin ve deneyimlerinin çeşitli faktörlerin etkileşimi nedeniyle kariyer niyetleri üzerinde büyük bir etkisi olduğunu bulmuştur

Fidan vd. (2018) yapmış oldukları çalışmada, meslek yüksekokulu öğrencilerinin ve mezunlarının kariyer seçim süreçleri sosyal bilişsel kariyer kuramı çerçevesinde ele alınmış ve kariyer seçiminin gerçekleştiği bağlamın, bireysel, yapısal, kurumsal-ilişkisel faktörler ile kültürel öğelerin meslek yüksekokulu öğrencilerinin mesleki sonuç beklentileri üzerindeki etkileri test edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin kariyer karar öz yeterlik düzeylerinin aracılık rolü incelenmiş ve sonuç olarak, bireysel tercihler, beceriler ve deneyimler gibi faktörler ile toplumcu ve bireyci değerlerin kariyer karar öz yeterliği ve mesleki sonuç beklentilerine olumlu yönde etki ettiği görülmüştür. Kariyer planlamalarında sosyal statü algısı önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer planlamalarında da önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2021).

Kahraman ve Alrawadieh Demirdelen (2021) algılanan eğitim kalitesinin turizm ve konaklama öğrencilerinin kariyer seçimleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, algılanan eğitim kalitesinin öğrencilerin sektöre katılma niyeti ile pozitif ilişkili olduğunu, ancak lisansüstü eğitim yapma niyeti ile ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, akademik öz yeterliliğin, algılanan eğitim kalitesi ile lisansüstü eğitim yapma niyeti arasındaki ilişkide aracılık rolü oynadığı bulunmuştur.

Kim ve Park (2013), öğrenciler, öğretim elemanları ve endüstri liderleri arasındaki iletişimin ve iş birliğinin endüstri stajları aracılığıyla geliştirilmesini önermişlerdir ve birkaç çalışma, staj programı tasarımının kalitesinin bireylerin kariyer niyetlerinde olumlu sonuçlar sağlayacağını belirtmiştir.

Koyuncu vd. (2008) Türkiye'deki üniversite turizm öğrencileri arasında turizm ve konaklama sektöründe kariyer yapma niyetinin belirleyicilerini incelemektedir. Çalışmada, iş değerleri, öğrenci katılım düzeyleri ve öğrenci tükenmişlik düzeyleri gibi üç tür belirleyiciyi ele almıştır. İş değerlerinin kariyer bağlılığı ile ilişkili olmadığı, yüksek katılım düzeyine sahip ve düşük tükenmişlik bildiren öğrencilerin turizmde kariyer yapmaya daha bağlı oldukları bulunmuştur.

Ramakrishna ve Macaveiu (2019) turizm öğrencilerinin kariyer beklentilerini, istihdam algılarını, engellerini ve beklentilerini araştırdığı çalışmada, öğrencilerin turizm sektöründe uzun vadeli bir kariyer seçeneği olarak ilgilerinin düşük olduğu ve bu durumun işveren algılarını ve mezunların istihdam edilebilirliğini etkilediği bulunmuştur.

Reichenberger ve Raymond (2021) COVID-19'un kariyer şoku olarak etkilediği mevcut turizm öğrencilerinin kariyer stratejilerini incelemektedir. Çalışmada öğrencilerin kısa ve orta vadeli kariyer stratejilerinin esnek olduğu ve uzun vadede turizm sektöründe kalma niyetlerinin devam ettiği bulunmuştur.

Richardson (2009) çalışmasında lisans düzeyinde turizm ve otelcilik öğrencilerinin bir kariyer tercihi olarak sektöre ilişkin görüşlerini araştırmış. Araştırma sonucunda bir kariyer olarak turizm ve konaklama sektörünün kariyer fırsatlarını ne ölçüde sunduğunu ve öğrencilerin bu fırsatlara olan inançlarını değerlendirmişler, araştırma sonucu öğrencilerin turizm ve otelcilik alanındaki yapılacak çalışmaların genellikle önemli buldukları kariyer fırsatlarını sunacağına inanmadıkları sonucunu açık olarak ortaya koymuştur.

Samarathunga vd. (2018) Sri Lanka'daki 562 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin turizm sektöründe kariyer yapma niyetlerini belirleyen faktörleri incelemektedir. Yüksek maaş/yan haklar, yüksek endüstri kişilik uyumu, düşük sosyal statü ve düşük endüstri farkındalığı gibi faktörlerin kariyer niyetini etkilediği bulunmuştur.

Şentürk ve Buran (2015) ön lisans öğrencilerinin kariyer tercihlerini etkileyen faktörleri incelediği araştırmada öğrencilerin kariyer değerleri, demografik değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin genel olarak kariyer değerlerine yüksek düzeyde katıldığı belirlenmiştir. Cinsiyet, yaş, okudukları bölüm, okudukları yerleşke, bölüm seçim şekli ve kayıt hakkı elde etme şekli gibi değişkenlerin kariyer değerlerini etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çalışacakları

işte güvenlik ve istikrara daha fazla önem verdikleri, ayrıca insanlara yardımcı olabilecekleri işleri tercih ettikleri görülmüştür. Okudukları bölüme göre öğrencilerin kariyer değerlerinde de farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Özerklik, girişimcilik, saf meydan okuma gibi faktörlerde bölüme göre değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, gençlerin meslek seçiminde kendi yetenekleri ve kariyer değerlerini göz önünde bulundurmalarının önemini vurgulamaktadır.

Unur ve Köşker (2015) turizm öğrencilerin kariyer yapma niyeti ve turizme yönelik tutumlarını incelediği araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, turizm sektörünün öğrenciler ve diğer insanlar tarafından saygın meslekler grubunda görülmediği, staj dönemlerinin mesleği öğrenmeye başlayan öğrenciler açısından çok zor şartlarda geçtiği ve staj sonrası turizm eğitimi alan öğrencilerin bu sektöründen soğumaya başladığı, sektörde kariyer yapmanın zor olduğu ve bu duruma sıcak bakmadıkları, hatta mezun olan öğrencilerin önemli bir kısmının turizm sektörü dışındaki farklı işlerde çalıştığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Wang vd. (2024) kariyer uyum yeteneği ve kariyer iyimserliğinin turizm ve konaklama öğrencilerinin gelecekteki kariyer niyetleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Kariyer iyimserliğinin kariyer uyum yeteneğini ve gelecekteki kariyer niyetini olumlu yönde etkilediği, ancak kariyer uyum yeteneğinin gelecekteki kariyer niyetini olumsuz etkilediği bulunmuştur.

Yapıcı vd. (2021) yaptıkları çalışmada COVID-19 pandemisinin turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer planları üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, pandemiden önce ve sonra turizmde kariyer yapma niyetinde önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Pandemi sonrası, gastronomi, aşçılık ve yiyecek-içecek bölümlerinde okuyan öğrencilerin turizm yönetimi eğitimi alanlara göre kariyer yapma isteklerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.4 Dijital Yeterlilik, Akademik Öz Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti Arasındaki İlişki

Lisans ve lise düzeyinde turizm alanında mesleki eğitimi alan öğrencilerin eğitim aldıkları süre içerisinde meslekleri ile ilgili dijital yeterlilikleri ve akademik öz yeterlilikleri ile ilgili birikimlerinin yeterli olduğunu düşündükleri andan itibaren özyeterlilik inançlarının artacağı ve bu durumun öğrencilerin akademik öz yeterliliklerinden kaynaklı olarak mesleği yapma niyetleri üzerine de olumlu etki oluşturacağı düşünülmektedir.

3.4.1 Dijital Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti İlişkisi

Dijital yeterlilik ve turizm öğrencilerinin kariyer yapma niyeti ile alakalı birçok çalışma yapılsa da bu değişkenler arasındaki ilişkiye doğrudan değinen bir çalışma bulunmamaktadır. Dijital yeterlilik, bireylerin dijital teknolojileri etkin bir şekilde kullanabilme ve bu teknolojilerle ilgili öz yeterlilik becerilerini geliştirebilme kapasitesini ifade eder (Aksu ve Dalkılıç 2019). Günümüzde dijital yeterlilik, iş dünyasında önemli bir rekabet avantajı haline gelmiştir. Çeşitli dijital yeterliliklerle sahip olan bireyler, iş hayatında daha başarılı olma ve kariyer hedeflerine daha çabuk ulaşma ve bu yolda kısa zamanda ilerleme şansına sahip olurlar (Bilgiseven, 2024). Dijital yeterliliğin artması, bireyde özyeterlilik dürtülerini de güçlendireceğinden bireyin kariyer yapma niyetine de olumlu yönde etki etmektedir (Karakuş ve Ocak, 2019). Bireyler, iş arama süreçlerinde avantaj elde ederek, işverenler tarafından tercih edilebilir ve daha yüksek pozisyonlara yükselebilirler. Ayrıca dijital yeterliliğin artması, bireylerin iş ortamında daha verimli çalışmalarını sağlar, iş süreçlerinde daha hızlı ve etkili kararlar almalarına yardımcı olur. İşte bu nedenlerden dolayı, dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasında pozitif bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerle bireylerin dijital becerilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve bu alanda kendilerini daha da yetkin hale getirmeleri önemlidir. Yükseköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma, dijital yeterliliğin öğrencilerin kariyer uyum yeteneği ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Dijital yeterlilik, dijital informal öğrenme ve akademik performans aracılığıyla kariyer uyumunu artırmaktadır (Zhou vd., 2023). Bir diğer çalışma da dijital yeterliliğin profesyonel yeterlilikle doğrudan ilişkisinin bulunduğu ortaya konulmuştur. (Bankova ve Taneva, 2023). Kariyer uyumu ve profesyonel yeterliliğin ise turizmde kariyer yapma niyetine etki ettiği belirlenmiştir (Robinson vd., 2016; Wang vd. 2024). Bu kapsamda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur:

H1: Dijital yeterlilik kariyer yapma niyetini etkilemektedir.

3.4.2 Dijital Yeterlilik ve Akademik Öz Yeterlilik İlişkisi

Dijital yeterlilik kavramı mesleki eğitim alan bireyler için de önem arz etmektedir. Eğitim aldıkları süre içerisinde mesleğin gerektirdiği dijital yeterliliklerin kazanılması gerekmektedir. Dijital çağda en çok talep gören yetkinlikler arasında bilgi analizi, dijital okuryazarlık, dijital duygusal zekâ, öz değişime açıklık, yapay zekâ kullanımı ve problem çözme gibi beceriler öne

çıkılmaktadır (Aksu ve Sürgevil, 2019). Dijital yeterliliğin bireylerin mesleklerinde başarılı olabilmeleri için öz yeterliliklerine katkısı olan önemli bir faktör olduğunu görülmektedir (Köksal ve Canlı, 2024). Dijital yeterlilik, bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin, verimli ve güvenli bir şekilde kullanma becerilerini ifade eder. Bu beceriler arasında internette bilgi arama, e-posta kullanma, sunum hazırlama, veri analizi yapma ve çevrimiçi platformlarda çalışma gibi yetkinlikler olarak nitelendirilirken, akademik öz yeterlilik ise; Bireyin akademik görevleri tamamlama ve başarılı olma konusunda kendisinde bulunduğu inandığı öz inanç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu öz inanç, bireyin motivasyonunu, çalışma azmini ve zorluklarla başa çıkma yeteneğine etki etmektedir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında dijital yeterlilik ve akademik öz yeterlilik arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir (Doğan, 2014). Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının 9. sınıfında eğitim alan 400 öğrenciye yönelik bilgisayar kullanma, bilgi, beceri ve yetenek anlamında kendilerini ne derece yeterli gördüklerini belirlemeye yönelik çalışmada öğrencilerin bilgisayar öz yeterlik algılarının ortalama düzeyde olduğu görülmüştür. Dijital becerilere sahip öğrenciler, çevrimiçi kaynaklara daha kolay erişebilir, ödevlerini daha hızlı tamamlayabilir ve farklı öğrenme araçlarını kullanarak daha etkili bir şekilde öğrenebilirler. Bu durum, öğrencilerin akademik özgüvenlerini ve başarıya olan inançlarını artırmaktadır (Pınar ve Bozkurt 2022). Cabero-Almenara vd. (2023) yükseköğretim öğrencilerinin dijital yeterliliği Şili'den (Latin Amerika) 17301 öğrencilik bir örneklemden yararlanılarak analiz etmişler, akademik performansları (daha önce tekrar eden veya etmeyen) bağlamında incelenmiş ve anlamlı öngörücülerin neler olduğunu belirlemek istemişlerdir. Bu amaçla, çalışmada öğrencilerin öğrenmelerini etkileyen ve sonrasında sınıf geçişlerine yansıyan uygun bir dijital yeterliliğin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Dijital yeterlilik ve akademik özyeterlilik arasındaki ilişki ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde dijital yeterliliğin akademik özyeterliliği olumlu yönde etkilediğini ve bu iki kavramın birbirini desteklediğini göstermektedir. Dijital yeterliliği yüksek olan öğrenciler, daha iyi zaman yönetimi yapabilmekte ve akademik görevlerde kendilerini daha etkili hissetmektedirler. Bu durum, akademik özyeterliliği artırmakta ve algılanan stresi azaltmaktadır (Galindo-Domínguez ve Bezanilla, 2021). Yükseköğretimde öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik özyeterliliklerini ve eğitimdeki başarılarını olumlu yönde etkilediği belirtilmekte ve

dijital araçları ve teknikleri etkin bir şekilde kullanabilen öğrencilerin akademik görevlerde daha başarılı olduğu açıklanmaktadır (Bejarano vd., 2021; Wijana, 2022).

H2: Dijital yeterlilik akademik öz yeterliliği etkilemektedir.

3.4.3 Akademik Öz Yeterlilik ve Kariyer Yapma Niyeti İlişkisi

Lisans ve lise seviyesinde akademik eğitimlerini alan bireyler iş hayatına atılacakları esnada yeterliliklerini test etme ve eksikliklerini görme imkânı bulacaklardır. Akademik anlamda iyi eğitim alan bireyin kendine olan özgüven ve inancı yüksek olacağından eğitimi bitirdikten sonrasındaki iş hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim tekniklerine, öğretim yöntemi ve stratejilerine karşı bireyde olan hassasiyet öz yeterliliğin oluşmasındaki temel özelliklerdendir (Zimmerman 2000). Akademik öz yeterlilik, bir meslekte maaş, statü ve kariyer memnuniyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Abele ve Spurk, 2009). Ayrıca, akademik öz yeterlilik, bir meslekte karşılaşılan engellerin yanı sıra, o mesleği seçme niyetini de etkileyebilir (Everhart ve Chelladurai, 1998). Bunun yanı sıra, kariyerleriyle ilgili daha yüksek karar verme öz yeterliliğine sahip olan bireyler, kariyerlerine daha fazla bağlılık gösterirler (Chesnut ve Burley, 2015). Kariyer kararı almamış öğrenciler ise, bu kararı almış öğrencilere kıyasla daha fazla meslek seçimi konusunda kaygı duymaktadırlar (Nalbantoğlu ve Çetin, 2018). Akademik öz yeterlilik, öğrencilerin akademik görevleri başarıyla tamamlayabileceklerine olan inançlarını ifade eder. Bu inanç, öğrencilerin kariyer hazırlık davranışlarını ve kariyer kararlarını doğrudan etkilemektedir (Chen vd., 2023; Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021; Kim ve Ra, 2022). Bu kapsamda oluşturulan hipotez aşağıdadır:

H3: Akademik öz yeterlilik kariyer yapma niyetini etkilemektedir.

3.4.4 Akademik Öz Yeterliliğin Aracı Rolü

Araştırmacılar, bireylerin öz-yeterlik inançlarının mesleki ilgi ve kariyer seçimleriyle güçlü bir ilişki içinde olduğunu vurgulamıştır. Bu ilişki doğrultusunda, öğrenciler sahip oldukları yetenek ve kapasiteyi geliştirebileceklerine inandıkları meslekleri ya da alanları seçme konusunda daha fazla istek ve ilgi göstermektedir (Brown, vd., 2000).

Akademik öz yeterlilik ve dijital yeterlilik, günümüzde birbirini destekleyen ve güçlendiren iki temel beceri alanı olarak öne çıkmaktadır (Zimmerman, 2000). Araştırmalar, akademik yeterliliğin kariyer seçimi ve istihdam açısından kariyer

gelişiminin güçlü bir bileşeni olduğunu ve bu yüzden önemli bir performans kriteri teşkil ettiğini ortaya koymuştur (Abele-Brehm ve Stief, 2004).

Akademik hayatı boyunca dijital yeterliliklerini geliştiren ve bu anlamda akademik öz yeterliliklerine olumlu katkı sağlayan öğrencilerin iş hayatına atılırken öz güvenlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca iş hayatında başarısız olma ile ilgili kaygılarının da daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu öz güven duygusu öğrencilerin mezun olduktan sonra iş hayatlarında kariyer ile ilgili karar alma ve kariyer yapma niyetlerine olumlu anlamda etki etmektedir. Akademik özyeterlilik öğrencilerin akademik performansı ile doğrudan ilişkilidir ve çeşitli motivasyonel değişkenler tarafından etkilenebilmektedir. Yüksek akademik öz yeterliliğe sahip bireyler, dijital yeterliliklerini daha etkin bir şekilde kullanarak kariyer yapma niyetlerini güçlendirebilirler (Honicke ve Broadbent, 2016; Arghode vd., 2020). Buradan yola çıkarak, akademik öz yeterliliğin, dijital yeterliklerinin ve kariyer yapma niyeti arasındaki aracı rolün oynadığı düşünülmektedir.

H4: Akademik öz yeterlilik, dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm yapısı gereği bir hizmet sektörü olmasından dolayı insan ve memnuniyet odaklıdır. Sektörde faaliyet gösteren işletmelerin misafir memnuniyetini artırma yönündeki nitelikli personel ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır (Unguren ve Huseyinli, 2020). Bu nedenle sektörde faaliyet gösteren işletmeler istihdam edilecek personelde bir takım akademik öz yeterliliklerin olmasını istemektedirler. İşletmeler bu yeterliliklerin standart bir hale gelmesini arzu etmektedirler. Bu beklentilerin neler olduğuna bakacak olursak en az bir yabancı dili iyi derecede konuşabilmek, yazabilmek, mümkünse ikinci bir yabancı dili bilmek, yapılan işe göre iyi düzeyde mesleki bilgiye sahip olmak, sektörde kullanılan çeşitli rezervasyon programlarını temel seviyede kullanabilmek, Office programlarını kullanabilmek olarak sıralayabiliriz. Bu ihtiyaca yanıt verilmesinde, turizm eğitimi veren kuruluşların önemli bir rol üstlendiği açıktır. Lisans ve lise öğrencilerine uygulanan eğitim programlarının sektörün ihtiyaçları doğrultusunda sektörle iş birliği içerisinde yapılması, verilen eğitimlerin sürekli olarak güncellenerek sektörün yakından takip edilmesi gerekmektedir. Ayrıca eğitim veren öğretilerinde bu anlamda güncel kalabilmeleri için zaman zaman hizmet içi eğitimler ve işletmelerde çalışmalar yaparak sektörü takip etmeleri gerekmektedir. Bu kuruluşlarca verilen eğitimin kalitesi, öğrencilerin gelecekteki öğrencilerin kariyerini etkileyebileceği yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (Kahraman ve Alrawadieh Demirdelen, 2021). Lisans ve lise öğrencilerinin istihdam edilebilirliği ve dijital yeterliliği ile alakalı son zamanlarda çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Martzoukou ve diğerleri, 2022). Ancak yapılan çalışmaların turizm öğrencilerini içermediği görülmektedir. Bu kapsamda turizmde eğitim gören lisans ve lise öğrencilerinin dijital yeterliliklerin akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyetleri üzerindeki etkilerini ortaya koyarak, eğitim kurumlarının müfredatlarını bu doğrultuda geliştirmelerine katkı sağlamasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

4.2 Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında kullanılan istatistiksel yöntemlerin, araştırmanın amacına uygun olduğu, araştırmaya katılan lisans ve lise öğrencilerinin örneklemin evreni temsil edecek şekilde yeterli sayı ve niteliğe sahip olduğu

değerlendirilmiştir. Ayrıca, araştırmada kullanılan ölçeklerin, lisans ve lise öğrencilerinin dijital yeterlilik, akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyetleri arasındaki ilişkiyi güvenilir bir şekilde ölçtüğü düşünülmektedir. Katılımcıların anketi doğru şekilde anlayabildikleri, veri toplama sürecinde yer alan lisans ve lise öğrencilerinin ise, anketi kendi özgür iradeleriyle doğru bir şekilde doldurduğu varsayılmaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları arasında, yalnızca Bolu ilinde eğitim gören lise ve lisans seviyesindeki öğrencilere uygulanması ve anketlerin belirli bir zaman diliminde toplanması yer almaktadır. Ayrıca, uygulanan anketin yalnızca Bolu ilindeki turizm alanında eğitim gören 350 lisans ve lise öğrencisinin katılımıyla sınırlı olması da önemli bir sınırlılıktır. Diğer bir sınırlılık, örneklem seçiminde kolayda örneklem yönteminin kullanılması, araştırmanın sadece turizm alanında eğitim alan öğrencilerin dijital yeterlilikleri, akademik öz yeterlilikleri ve meslek seçme niyetleri arasındaki değişkenleri incelemesi ve veri toplama yönteminin yalnızca anket tekniğiyle sınırlı olmasıdır.

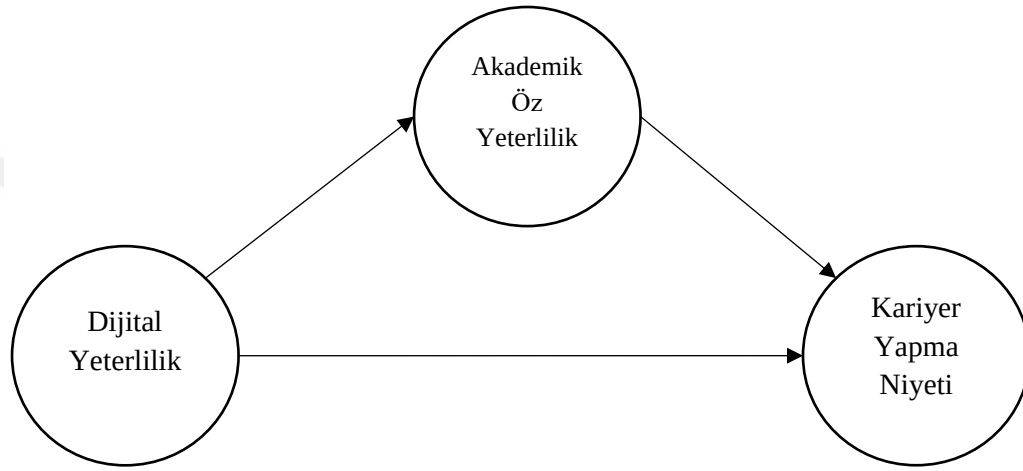
4.3 Araştırma Yöntemi

Araştırma yapılırken genel tarama modeli kullanılmış ve bu model içerisinde yer alan ve nicel araştırmalarda kullanılan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, en az iki değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve bu değişimin derecesini belirlemeyi hedefleyen bir araştırma modelidir (Karasar, 2005: 183). Bu metot kullanılarak turizm eğitimi alan lisans ve lise öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik özyeterlilikleri, kariyer yapma niyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu inceleme ışığında mevcut literatürden faydalanılarak araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur.

Turizm eğitimi alan lisans ve lise öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik özyeterlilikleri, kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için nicel araştırma yöntemlerinde yer alan anket çalışması kullanılarak veriler toplanmıştır. Anket araştırmaları belirli bir popülasyonun bir bölümünden elde edilen verilerin incelenerek o popülasyonun durumu hakkında bilgi edinmeyi sağlar. Anketle elde edilen bilgiler niceliksel veya sayısal olarak tanımlanır. Tanımlanan bilgiler istatistiksel yöntemler ve hipotez testleri kullanılarak analiz edilir (Creswell, 2017).

4.3.1 Araştırma Modeli

Bu çalışma modeli nicel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Bolu ilinde turizm lisans eğitimi alan üniversite öğrencileri ve turizm meslek liselerinde mesleki eğitim alan öğrencilerin dijital yeterlilikleri, akademik özyeterlilikleri, kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma modeli oluşturulmuştur (Şekil 3.1). Araştırmada kısmi en küçük kareler (PLS) yapısal eşitlik modellemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda bu eğitim kurumlarında eğitim almakta olan öğrencilere anket uygulaması yapılmıştır.

Şekil 4.1. Araştırma Modeli

Araştırmaya yönelik dijital yeterlilik, akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyetine ilişkin hipotezler aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 3.1).

Tablo 4.1. Araştırma Hipotezleri

H1: Dijital yeterlilik kariyer yapma niyetini etkilemektedir.
H2: Dijital yeterlilik akademik öz yeterliliği etkilemektedir
H3: Akademik öz yeterlilik kariyer yapma niyetini etkilemektedir.
H4: Akademik öz yeterlilik dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır.

4.3.2 Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Verileri toplamak için iki bölümden oluşan çevrimiçi bir anket oluşturulmuştur. Anketin ilk bölümü yaş, cinsiyet, cinsiyet, okuduğu alan, bölümü tercih sırası, bölümü isteyerek seçip seçmediği, sınıfı, staj durumu, turizm alanını nasıl seçtiğine yönelik tanımlayıcı bilgileri içermektedir ve ikinci bölüm araştırma kapsamında kullanılan geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış ölçekleri içermektedir.

Öğrencilerin dijital yeterliliklerini ölçebilmek adına Vishnu ve diğerleri (2022) tarafından oluşturulan 19 ifadeli dijital yeterlilik ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçek “Bilgi ve Veri Okuryazarlığı”, “İletişim ve İş birliği”, “Dijital İçerik Üretme”, “Güvenlik” ve “Problem Çözme” olarak 5 boyuttan oluşmaktadır. Örnek ifade: “Dijital teknolojiler ile paylaşım yapabilirim.” Anket 5’li Likert aralığı (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak ölçülmüştür.

Akademik öz yeterlilik, O’Sullivan (2011) tarafından geliştirilmiş olan ve Türkçe kapsam ve yapı geçerliliği Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh (2021) tarafından yapılan akademik öz yeterlilik ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ölçek 17 ifadeden oluşmaktadır. Örnek ifade “Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.” Anket 5’li Likert aralığı (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak ölçülmüştür.

Kariyer beklentisi, Öztürk (2021) tarafından oluşturulan Kariyer Beklentisi Ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ölçek 3 ifadeden oluşmaktadır. Örnek ifade “Turizm sektörü uzun yıllar çalışmak için uygun bir sektördür.” Anket 5’li Likert aralığı (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak ölçülmüştür.

Veriler toplanmadan önce, araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin kapsam ve görünüş geçerliliklerini test edebilmek adına anket alanında uzman 3 akademisyene gönderilmiştir. Akademisyenlerin geri dönüşleri doğrultusunda ankette herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bununla beraber nihai anket doldurulmadan önce 50 öğrenciye pilot test uygulanmış ve anlamadıkları bir ifade olup olmadığı sorulmuştur. Geri dönüşler doğrultusunda anketin kapsam ve görünüş geçerliliği sağlanmıştır (DeVellis, 2016).

4.3.3 Araştırma Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, Türkiye’de turizm alanında lisans ve lise eğitimi gören öğrencilerden oluşmaktadır. Türkiye’de toplam 2835686 lisans öğrencisi olduğu bilinse de turizm alanında lisans eğitimi alan öğrencilerin sayısı kesin olarak belirlenememektedir (YÖK, 2023). Ancak YÖK’ün resmi internet sitesinde turizm alanı kontenjanlarının yıllık 25 bin öğrenci civarında olduğu görülmektedir. Bu da yaklaşık olarak 100 bin öğrencinin turizm alanında lisans eğitimi yaptığı anlamına gelmektedir. (Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021). Bununla beraber Milli

Eğitim Bakanlığının, Mesleki ve Teknik Eğitim müdürlüğüne ait internet sitesinde elde edilen verilere göre Türkiye’de turizmin ilgili çeşitli alanlarında eğitim veren 213 lise bulunmaktadır bu okullarda 110.244 öğrenci bu alanlarda eğitim almaktadır (MEB, 2024b). Araştırma sürecinde, zaman ve finansal kısıtlamalar nedeniyle veri toplama aşamasında kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiştir (Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021). Verileri toplayabilmek adına çevrimiçi bir anket hazırlanmıştır. Bu kapsamda çevrimiçi bir anket formu oluşturulmuş ve bu formun linki Bolu’da bulunan turizm öğrencilerine online olarak gönderilmiştir.

Araştırma verileri Mayıs-Aralık 2023 tarihleri arasından toplanmıştır. Veri toplama sürecinde çevrimiçi anket öğrencilerle paylaşılmadan önce çalışma hakkında kısa bilgi verilmiştir. Veri toplama süreci sonucunda 350 anket geri dönüşü sağlanmıştır. Anket yeterliliğini ölçebilmek adına güç analiz yapılmıştır (Cohen, 1992). Sonuç olarak, 350 anketin PLS-SEM’de yapısal model oluşturmak ve %5 önem düzeyinde %80’lik R²’yi belirlemek için kabul edilebilir minimum istatistiksel gücü karşılamak için yeterli olduğuna ulaşılmıştır (Hair vd., 2017).

4.3.4 Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada yer alan tanımlayıcı bulgular SPSS 24 paket programı (Statistical Package for Social Sciences) yardımıyla analiz edilmiştir. Araştırma hipotezleri, kısmi olmayan en küçük kareler (PLS) yapısal eşitlik modellemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. PLS-SEM yöntemi, veri normalliğine ihtiyaç duymadan küçük örneklem boyutlarıyla yapısal denklem modelini doğru bir şekilde belirleme yeterliliği nedeniyle seçildi (Hair vd., 2017). Ölçüm ve yapısal modeller kısmi en küçük kareler (PLS) yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiştir. PLS yöntemi, faktör yüklemelerinin ve yol katsayılarının anlamlılık düzeylerini tahmin etmek için uygulanırken, önyükleme tekniği hipotezlerin anlamlılığını belirlemek için kullanılmıştır (Hair vd., 2017). Ayrıca, Q² değerleri blindfolding yöntemiyle belirlendi (Ali vd., 2018). PLS-SEM yöntemi birçok turizm çalışmasında yapısal modelleri test edebilmek amacıyla kullanılmaktadır (Kahraman ve Cifci, 2023; Kahraman vd., 2023).

Bu çalışmada turizm öğrencilerinin dijital yeterlilik ve öğrencilerinin kariyer yapma niyetleri arasındaki ilişkide akademik öz yeterliliğin aracı rolünü test edebilmek adına bir model tasarlanmıştır. Araştırma modelini test etmek için PLS-SEM kullanılmıştır. Öncelikle, korelasyon matrisleri kontrol edilmiş ve ortak

yöntem yanlılığı (common method bias) olup olmadığını anlamak için çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) testi uygulanmıştır. Daha sonra, geçerlilik ve güvenilirliği kontrol etmek amacıyla ölçüm modeli değerlendirilmiştir. Son olarak, hipotezleri test etmek için Smart-PLS kullanılarak yapısal model analiz edilmiştir (Hair vd., 2017).

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1 Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 3'te araştırma kapsamında anket dolduran öğrencilere ilişkin tanımlayıcı bulgular yer almaktadır. Tablo 4.1. incelendiğinde yaş aralığı olarak 21-24 yaş ve 15-17 yaş aralığında öğrencilerin yoğun olduğu görülmektedir. Cinsiyet olarak üniversite öğrencilerinden 96'sı kadın 69'u erkektir. Lise öğrencilerinden ise 37 kız ve 148 erkek bulunmaktadır. Okunan bölümler incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Turizm İşletmeciliği bölümünde 77 kişi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünde 74 ve Turizm Rehberliği bölümünde ise 14 öğrenci bulunmaktadır. Lise öğrencilerinin ise 131'i Yiyecek İçecek Hizmetlerinde, 54'ü ise Konaklama ve Seyahat Hizmetlerinde okumaktadır. Bölümü isteyerek seçip seçmediklerini öğrenebilmek adına sorulan soruda üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu (135) Evet cevabını vermiştir. Aynı şekilde lise öğrencilerinin de büyük çoğunluğu (167) bölümü isteyerek seçtiklerini belirtmektedir. Bölümü nasıl seçtikleri incelendiğinde ise üniversite öğrencilerinden 131 kişi Kendi Seçimi olduğunu belirtmekte ve 18 öğrenci ise Aile Yönlendirmesi olduğunu ifade etmektedir. Lise öğrencilerinden 160'ı yine kendi seçimleri olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin sınıfları incelendiğinde üniversite öğrencilerinden 60 kişi 1. Sınıf, 37 kişi 2. Sınıf, 31 kişi 3. Sınıf ve 37 kişi 4. Sınıfta okumaktadır. Lise öğrencilerinden 85 kişi 9 sınıf, 55 kişi 10. Sınıf, 35 kişi 11. Sınıf ve 10 kişi ise 4. Sınıftadır.

Tablo 5.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Üniversite Öğrencileri	Frekans (n)	Yüzde (%)	Lise Öğrencileri	Frekans (n)	Yüzde (%)	Toplam (n)
Yaş			Yaş			350
17-20 yaş	94	26,8	13-14 yaş	37	10,6	
21-24 yaş	62	17,8	15-17 yaş	142	40,6	
25 yaş ve üstü	9	2,5	18 yaş ve üstü	6	1,7	
Cinsiyet			Cinsiyet			350
Kadın	96	27,4	Kadın	37	10,6	
Erkek	69	19,7	Erkek	148	42,3	
Bölüm			Bölüm			

Turizm İşletmeciliği	77	22	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	54	15,4	350
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	74	21,1	Yiyecek İçecek Hizmetleri	131	37,4	
Turist Rehberliği	14	4	Toplam	185	52,9	
Bölümü isteyerek mi seçtiniz?			Bölümü isteyerek mi seçtiniz?			350
Evet	135	38,6	Evet	167	47,7	
Hayır	9	2,6	Hayır	5	1,4	
Emin Değilim	21	6	Emin Değilim	13	3,7	
Sınıf			Sınıf			350
1. Sınıf	60	17,1	9. Sınıf	85	24,3	
2. Sınıf	37	10,6	10. Sınıf	55	15,7	
3. Sınıf	31	8,9	11. Sınıf	35	10,0	
4. Sınıf	37	10,6	12. Sınıf	10	2,9	
Bölümü nasıl seçtiniz?			Bölümü nasıl seçtiniz?			350
Kendi Seçimim	131	37,4	Kendi Seçimim	160	45,7	
Aile Yönlendirmesi	18	5,1	Aile Yönlendirmesi	17	4,9	
Arkadaş Etkisi	4	1,1	Arkadaş Etkisi	6	1,7	
Danışman Öğretmen Yönlendirmesi	10	2,9	Danışman Öğretmen Yönlendirmesi	2	0,6	
Yatay Geçiş Hakkı	2	0,6	-	-	-	
Staj Durumu			Staj Durumu			350
Yapıldı	6	1,7	Yapıldı	76	21,7	
Yapılmadı	159	45,4	Yapılmadı	109	31,1	

5.2 Ortak Yöntem Yanlılığı

Bu çalışmada, çoklu doğrusal bağlantı sorunlarını belirlemek amacıyla, yapıların “variance inflation factor” (VIF) ve korelasyon matrisi incelenmiştir (Bagozzi vd., 1991; Kock ve Lynn, 2012). Bagozzi vd. (1991) tarafından belirtildiği

üzere yapıların korelasyonlarının 0,9'u geçmemesi gerekmektedir. Tablo 4.2. incelendiğinde tüm yapıların korelasyonları önerilen eşik değerin altında kalmıştır. Bununla birlikte, Kock ve Lynn (2012) tarafından önerilen rastgele bir değişkenle çoklu doğrusal bağlantı testi yapılmıştır. Kock (2015) VIF değerlerinin 3.3'ün altında olması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmada, tüm yapıların VIF değerleri önerilen eşik değerin altındadır. Bu kapsamda tezde incelenen verilerin ortak yöntem yanlılığı bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 5.2. VIF değerleri ve Korelasyon Tablosu

	<i>VIF (Rastgele Değişken)</i>	<i>Akademik Öz Yeterlilik</i>	<i>Dijital Yeterlilik</i>	<i>Kariyer Yapma Niyeti</i>
<i>Akademik Öz Yeterlilik</i>	1,278			
<i>Dijital Yeterlilik</i>	1,108	0,410		
<i>Kariyer Yapma Niyeti</i>	1,168	0,452	0,340	

5.3 Araştırma Ölçüm Modeli

Araştırma kapsamında geliştirilmiş olan yapısal modelin test edilebilmesi amacıyla öncelikle ölçüm modeli oluşturulmuş ve bu modelin değerlendirilmesi sürecinde kullanılan ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Bu çerçevede, ölçüm modelinin değerlendirilmesinde, yakınsak ve ayırt edici geçerlilik unsurları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yakınsak geçerlilik analizi için faktör yükleri, ortalama açıklanan varyans (AVE) ve bileşik güvenilirlik (CR) değerleri incelenmiştir (Hair vd., 2017). Faktör yüklerinin en az 0,60 seviyesinde olması modeldeki yapıların güçlü bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, CR ve Rho_A değerlerinin her bir yapı için 0,70'in üzerinde olması beklenmektedir. Bu değerler her bir yapının içsel tutarlılığının yeterli düzeyde olduğunu gösterir (Hair vd., 2017). Ayrıca, AVE değerlerinin her bir yapı için 0,50'den büyük olması, modelin yeterli düzeyde açıklanabilirlik sunduğunu işaret etmektedir (Fornell ve Larcker, 1981).

Bu analizler sonucunda, akademik öz yeterlilik ölçeğinde yer alan 1, 5, 9 ve 11 numaralı ifadeler ile dijital yeterlilik ölçeğinde bulunan 1, 3, 11, 14, 15, 17 ve 19 numaralı ifadelerin faktör yüklerinin 0,60 değerinin altında kalması ve ayrıca CR değerlerinde düşüşe sebep olması nedeniyle analizden ve araştırmanın teorik

modelinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Tablo 4.3'ün incelenmesi sonucunda, kalan ifadelerin faktör yükleri, AVE, Rho_A, CR ve Cronbach's Alpha değerlerinin belirtilen kriterlere uygun olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda modelin yakınsak geçerliliği sağladığı kabul edilmektedir (Hair vd., 2017).

Tablo 5.3. Ölçüm Modeli

İfadeler	Faktör Yükü (λ)	Cronbach's Alpha	Rho_A	CR	AVE
<i>Akademik Öz Yeterlilik</i>		0,922	0,927	0,935	0,590
Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.	0,712				
Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.	0,788				
Derslerde düzenli not tutarım	0,711				
Gün içinde okul işlerimi planlarım.	0,757				
Okuldaki çalışmalarımı organize ederim.	0,795				
Sınıfta ve ders kitaplarında gösterilen bilgileri iyi hatırlarım.	0,717				
Derslerime odaklanırım.	0,843				
Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.	0,749				
Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.	0,840				
Derslerde düzenli not tutarım.	0,752				
<i>Dijital Yeterlilik</i>		0,921	0,924	0,934	0,585
Verilerin değerlendirmesini ve dijital içerik ve bilgiye erişim sağlayabilirim.	0,730				
Dijital teknolojileri kullanarak etkileşim kurabilirim.	0,757				
Dijital teknolojiler ile paylaşım yapabilirim.	0,819				
Dijital teknolojileri kullanarak iş birliği yapabilirim.	0,728				
Dijital Görgü kurallarını biliyorum.	0,746				
Dijital kimliğimi yönetebilirim.	0,808				
Cihaz güvenliğini sağlayabilirim	0,761				
Kişisel veri güvenliği ve korunması ile ilgili bilgim var	0,745				
Teknoloji ile ilgili ihtiyaçlarımı belirleyebilirim	0,765				
Dijital teknolojileri yaratıcı kullanabilirim	0,787				
<i>Kariyer Yapma Niyeti</i>		0,828	0,839	0,897	0,744
Mezuniyet sonrası turizm sektöründe çalışmayı düşünüyorum.	0,909				
Turizm sektörü uzun yıllar çalışmak için uygun bir sektördür	0,816				

Turizm sektöründe yönetici pozisyonuna inamıyorum.	0,860				
--	-------	--	--	--	--

Ayırt edici geçerlilik analizi Heterotrait-Monotrait korelasyon oranı (HTMT), Fornell-Larcker kriterleri ve çapraz yüklemeler yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. HTMT oranları için önerilen sınır değeri 0,90 olarak belirlenmiştir (Henseler vd., 2015). Bu değer, farklı yapılar arasındaki benzerliklerin 0,90'ın altında olması sayesinde birbirinden farklı yapıların ölçülen kavramlarla uyumlu olup olmadığı anlaşılmaktadır. Tablo 4.4 incelendiğinde, tüm HTMT oranlarının önerilen sınır değeri olan 0,90'ın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 5.4. Heterotrait-Monotrait Korelasyon Tablosu

	Akademik Öz Yeterlilik	Dijital Yeterlilik	Kariyer Yapma Niyeti
Akademik Öz Yeterlilik			
Dijital Yeterlilik	0,431		
Kariyer Yapma Niyeti	0,507	0,381	

Fornell-Larcker kriterine göre tüm AVE değerlerinin karekökleri diğer faktör yükleriyle olan korelasyondan daha yüksek olmalıdır (Fornell ve Larcker, 1981). Tablo 4.5 incelendiğinde tüm faktörlerin AVE değerlerinin karekökleri diğer faktörlerle olan korelasyon değerlerinden yüksektir.

Tablo 5.5. Fornell-Larcker Kriter Tablosu

	Akademik Öz Yeterlilik	Dijital Yeterlilik	Kariyer Yapma Niyeti
Akademik Öz Yeterlilik	0,768		
Dijital Yeterlilik	0,410	0,765	
Kariyer Yapma Niyeti	0,452	0,340	0,862

Çapraz yük değerlerin incelenirken her bir ifade yükünün kendi ait olduğu faktörde daha yüksek faktör yüküne sahip olması beklenmektedir. Tablo 4.6 incelendiğinde bütün ifade yüklerinin kendi faktöründe daha yüksek faktör yüküne sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5.6. Çapraz Yük Değerleri

	Akademik Özyeterlilik	Dijital Yeterlilik	Kariyer Yapma Niyeti
Akademik Özyeterlilik			
Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.	0,712	0,323	0,349
Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.	0,788	0,291	0,387
Derslerde düzenli not tutarım	0,711	0,216	0,274
Gün içinde okul işlerimi planlarım.	0,757	0,287	0,307
Okuldaki çalışmalarımı organize ederim.	0,795	0,363	0,345
Sınıfta ve ders kitaplarında gösterilen bilgileri iyi hatırlarım.	0,717	0,424	0,326
Derslerime odaklanırım.	0,843	0,369	0,426
Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.	0,749	0,281	0,378
Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.	0,840	0,301	0,348
Derslerde düzenli not tutarım.	0,752	0,217	0,281
Dijital Yeterlilik			
Verilerin değerlendirmesini ve dijital içerik ve bilgiye erişim sağlayabilirim.	0,320	0,730	0,213
Dijital teknolojileri kullanarak etkileşim kurabilirim.	0,227	0,757	0,267
Dijital teknolojiler ile paylaşım yapabilirim.	0,291	0,819	0,300
Dijital teknolojileri kullanarak iş birliği yapabilirim.	0,272	0,728	0,216
Dijital Görgü kurallarını biliyorum.	0,354	0,746	0,222
Dijital kimliğimi yönetebilirim.	0,353	0,808	0,180
Cihaz güvenliğini sağlayabilirim	0,340	0,761	0,284
Kişisel veri güvenliği ve korunması ile ilgili bilgim var	0,294	0,745	0,258
Teknoloji ile ilgili ihtiyaçlarımı belirleyebilirim	0,350	0,765	0,329
Dijital teknolojileri yaratıcı kullanabilirim	0,308	0,787	0,304
Kariyer Yapma Niyeti			
Mezuniyet sonrası turizm sektöründe çalışmayı düşünüyorum.	0,404	0,314	0,909
Turizm sektörü uzun yıllar çalışmak için uygun bir sektördür	0,342	0,238	0,816
Turizm sektöründe yönetici pozisyonuna geleceğime inanıyorum.	0,416	0,319	0,860

Bu sonuçlar, modeldeki yapılar arasında yeterli düzeyde ayırt edici geçerliliğin sağlandığını göstermektedir ve her bir yapının diğer yapılarla olan ilişkisinin kontrol altında tutulduğunu, dolayısıyla her bir yapının kendine özgü olduğu varsayımını desteklemektedir. Bu bağlamda, modelin ayırt edici geçerlilik kriterlerini karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır (Hair vd. 2017).

5.4 Araştırma Yapısal Modeli

Hipotezleri test edebilmek adına 5000 alt örnekli önyükleme tekniği kullanılmıştır. Tablo 4.7’de görüldüğü üzere 4 hipotez de kabul edilmiştir. Dijital yeterliliğin kariyer yapma niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi bulunmaktadır ($\beta = 0,186$, $p < 0,01$, BCa CI: [0,054-0,306]). Bununla beraber dijital yeterliliğin akademik öz yeterlilik üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($\beta = 0,410$, $p < 0,01$, BCa CI: [0,252-0,538]). Akademik öz yeterliliğin kariyer yapma niyeti üzerine etkisi pozitif ve anlamlıdır ($\beta = 0,375$, $p < 0,01$, BCa CI: [0,248-0,483]). Ayrıca akademik öz yeterliliğin dijital yeterlilik ve kariyer yapma niyeti arasında aracı rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta = 0,154$, $p < 0,01$, BCa CI: [0,090-0,224]). Bu sonuçlar ışığında H1, H2, H3 ve H4 kabul edilmiştir. Modelin etki oranı incelemek için f^2 değerleri incelenmiştir. Cohen’in (1988) belirttiği üzere f^2 değerinin etki büyüklüğü sırasıyla 0,02=küçük, 0,15= orta ve 0,35= büyük etkidir. Sonuçlar incelendiğinde dijital yeterliliğin kariyer yapma niyetine etki büyüklüğü küçük, akademik öz yeterliliğe etki büyüklüğü ise ortadır. Akademik öz yeterliliği kariyer yapma niyetine etki büyüklüğü ise ortadır.

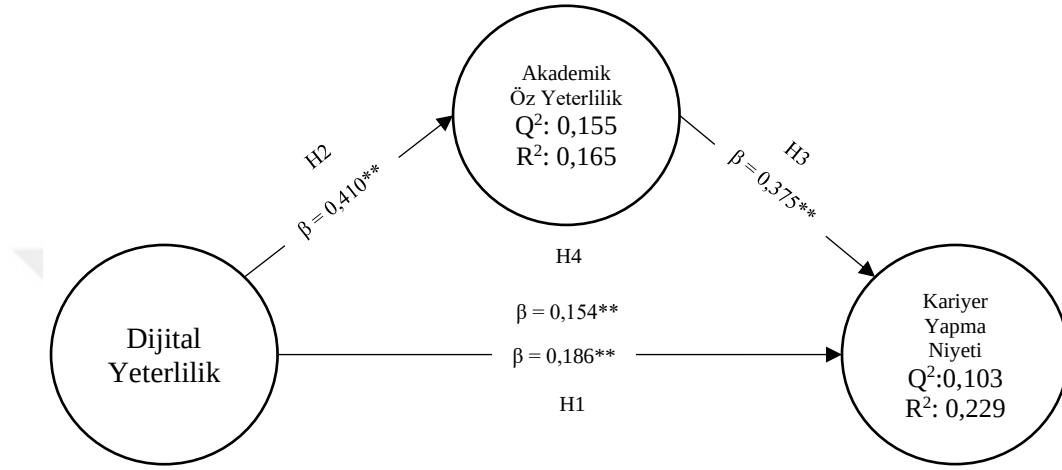
Tablo 5.7. Hipotez Testleri

	Standard β	BCa CI		t- değeri	f değeri	p değeri	Kabul/ RET
H1: Dijital Yeterlilik → Kariyer Yapma Niyeti	0,186	0,054	0,306	2,924	0,038	0,003	Kabul
H2: Dijital yeterlilik → Akademik Öz Yeterlilik	0,410	0,252	0,538	5,698	0,202	0,000	Kabul
H3: Akademik Öz Yeterlilik → Kariyer Yapma Niyeti	0,375	0,248	0,483	6,287	0,153	0,000	Kabul
H4: Dijital yeterlilik → Akademik Öz Yeterlilik → Kariyer Yapma Niyeti	0,154	0,090	0,224	4,568	-	0,000	Kabul

*BCa C1: Confidence intervals bias corrected (yanlılığı düzeltilmiş güven aralığı)

Stone-Geisser’in tahmin edici geçerlilik (Q^2) değeri ve belirleme katsayısı (R^2) sonuçları, yapısal modelin tahmin edici geçerlilik kriterini ve öngörü gücünü değerlendirmek amacıyla incelenmiştir (Kock, 2013). Q^2 değeri modelin tahmin geçerliliğini ölçmek adına kullanılmaktadır. Bu değer sıfırdan büyük olması

beklenmektedir (Hair vd., 2014). Şekil 4.1’de görüldüğü üzere Akademik öz yeterlilik Q^2 değeri 0,155, kariyer yapma niyeti Q^2 değeri ise 0,103’tür. Ayrıca, dijital yeterlilik akademik öz yeterliliğin %15’ini açıklamaktadır. Bununla beraber dijital yeterlilik ve akademik öz yeterlilik, kariyer yapma niyetinin %22,9’unu açıklamaktadır. Bu sonuçlara göre modelin tahmin geçerliliğine sahip olduğu görülmektedir (Hair vd., 2017).

Şekil 5.1. Yapısal Model

Dijital yeterliliğin kariyer yapma niyetine etkisi anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç incelendiğinde dijital yeterliliğin kariyer uyumu ve profesyonel yeterlilikle ilişkisi düşünüldüğünde ortaya çıkan sonucun önceki çalışmalarla uyum gösterdiği söylenebilir (Robinson vd., 2016; Wang vd. 2024). Dijital yeterlilik ve akademik özyeterlilik ilişkisi açısından ortaya çıkan sonuçların önceden yapılmış olan çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir (Bejarano vd., 2021; Wijana, 2022). Ayrıca akademik öz yeterliliğin kariyer yapma niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Bu sonucun daha önce yapılan çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir (Chen vd., 2023; Kahraman ve Demirdelen Alrawadieh, 2021; Kim ve Ra, 2022). Ortaya çıkan bu sonuçlar ile dijitalleşmenin turizm sektöründe giderek daha fazla önem kazandığı ve bu durumun öğrencilerin eğitim süreçlerine yansıdığı ortaya koyulmaktadır. Akademik özyeterliliğin aracı rolüne ilişkin yapılan çalışmalar doğrultusunda elde edilen sonuçların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir (Honicke ve Broadbent, 2016; Arghode vd., 2020).

5.5 Fark Testi

Araştırma kapsamında incelenen lisans ve lise öğrencilerinin dijital yeterlilik, akademik özyeterlilik ve kariyer yapma niyetleri arasında bir farklılık olup olmadığını analiz edebilmek adına bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Öncelikle varyansların eşit dağılımına ilişkin Levene testi yapılmış ve sonrasında p anlamlılık katsayıları incelenmiştir.

Tablo 4.8 incelendiğinde üniversite ve lise öğrencileri arasında akademik özyeterlilik bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p = 0,014$, $p < 0,05$). Bu sonuca göre üniversite okuyan öğrencilerin lise okuyan öğrencilere göre daha yüksek akademik özyeterliliğe sahip olduğu görülmektedir ($f = 0,196$). Kariyer yapma niyeti bakımından üniversite öğrencileri ve lise öğrencileri arasındaki fark testi sonucunda anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir. Üniversite öğrencileri ve lise öğrencileri arasında dijital yeterlilik bakımından farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p = 0,004$, $p < 0,05$). Bu sonuca göre lise okuyan öğrencilerin üniversite okuyan öğrencilere oranla dijital yeterlilik ortalamaları daha yüksektir ($f = -0,288$).

Tablo 5.8. Üniversite ve Lise Öğrencileri Bağımsız Örneklem T-testi

	Değişken	N	Ortalama	sd	Ortalama Farkı	p
Akademik Öz Yeterlilik	Üniversite	165	3,710	348	0,196	0,014
	Lise	185	3,512			
Dijital Yeterlilik	Üniversite	165	3,853	348	0,034	0,632
	Lise	185	3,818			
Kariyer Yapma Niyeti	Üniversite	165	3,767		-0,288	0,004
	Lise	185	4,055			

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

21.yy'da teknoloji alanında meydana gelen gelişmelerin sonucu olarak tüm sektörlerde dijital teknolojilerin kullanımı hızla artış göstermektedir. Bunun sonucunda insanların emek ve zaman harcayarak yerine getirdiği birçok iş bu teknolojiler sayesinde kısa sürelerde ve minimum hata ile yerine getirilebilmektedir. Bu durum bazı iş olanaklarının sona ermesine neden olurken diğer taraftan da yeni iş imkanlarının karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Dijital değişimin neden olduğu bu durum bireylerin kendilerini farklı alanlarda geliştirerek iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda gelecekteki kariyer hedeflerine katkıda bulunacak bir takım akademik öz yeterliliklere sahip olmalarının da gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada dijitalleşme ile ilgili yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak turizm alanında lisans ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilerinin dijital yeterlilikleri, akademik öz yeterlilikleri ve kariyer yapma niyetleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda, dijital yeterliliğin akademik öz yeterliliğe ve turizmde kariyer yapma niyetine pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bilgi ve veri okuryazarlığı, dijitalleşmenin getirdiği iletişim kolaylığı, dijitalleşmeyle gelen problem çözme yetenekleri gibi konuların akademik öz yeterliliğe katkı sağladığı görülmektedir (Greco vd., 2022; Öznacar, vd. 2020). Dijital yeterliliğin yüksek olması öğrencilerin başarı açısından önemli bir konudur. Bu doğrultuda dijital yeterliliğe sahip olunması akademik aktivite planlamada, yeni öğrenme stratejileri geliştirmede, bilgiye kolay ulaşmada, öğretmenler ve öğrencilerle ilişkilerin yönetiminde, stres yönetimi ve proje çalışması gibi konularda öğrenciyi güçlendirecektir. Bununla beraber dijital yeterliliklerin turizm öğrencilerin hem bireysel hem de mesleki gelişimleri üzerinde önemli bir rolü olabileceği görülmektedir. Özellikle, dijital yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu öğrencilerin akademik öz yeterlilik algılarının daha olumlu olduğu ve bu öğrencilerin kariyer hedeflerini daha kararlı bir şekilde devam ettirdiği söylenebilir. Bu durum, dijital teknolojilere erişim ve bu teknolojilerin etkin kullanımına yönelik becerilerin, bireylerin akademik ve mesleki yaşamlarında kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Bozkurt, vd. 2021; ILO, 2020).

Dijital yeterlilikler, yalnızca teknik becerilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda problem çözme, bilgiye erişim, dijital araçlarla iletişim kurma ve yaratıcı

düşünme gibi üst düzey bilişsel becerileri de kapsamaktadır (Öznacar, vd. 2020). Bu bağlamda, dijitalleşme sürecine uyum sağlayabilen öğrencilerin, akademik çalışmalarını daha verimli yürütebileceği ve karşılaştıkları zorluklar karşısında daha dirençli olabileceği düşünülebilir (Galindo-Domínguez ve Bezanilla, 2021).

Araştırmadaki önemli bulgulardan biri de lisans ve lise öğrencileri arasında akademik öz yeterlilik ve kariyer yapma niyeti farklılıklarıdır. Bu sonucun nedeni eğitim seviyeleri arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Dijital yeterlilik bakımından bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonucun temel nedenlerinden biri, her iki grup öğrencinin de benzer jenerasyonlardan, yani “dijital doğanlar” kuşağından gelmeleri olabilir. Dijital doğanlar, teknolojinin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olduğu bir dünyada büyümüş, dijital araçları erken yaşlardan itibaren kullanmaya başlamış bireylerdir (Palfrey ve Gasser, 2011).

Bu kapsamda hem eğitim kurumlarına hem de turizm sektörüne yönelik birtakım öneriler getirilebilir. Dijital yeterliliklerin ve akademik öz yeterliliklerin sürekli olarak geliştirilmesi, turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer hedeflerine ulaşmalarında kritik bir öneme sahiptir. Dijital yeterliliklerin artırılması, öğrencilerin iş hayatında daha rekabetçi olmalarını sağlayacak ve kariyer hedeflerine ulaşmalarında önemli bir avantaj sunacaktır. Ayrıca, akademik öz yeterliliklerin geliştirilmesi, öğrencilerin mesleki yeterliliklerinin artırılması sektördeki işverenlerin beklentilerinin karşılanmasına yardımcı olacaktır. Bu kapsamda YÖK ve MEB’nin eğitim programlarını hazırlarken özelde turizm eğitimi veren kurumların programlarını düzenlerken sektörle iş birliği içerisinde olmaları, dijital yeterlilikleri artırmaya yönelik eğitim programlarını sürekli olarak güncellemeleri ve sektördeki gelişmeleri takip etmeleri önerilmektedir. Dijital çağın gerektirdiği yetkinliklerin geliştirilmesi ve çağın gereksinimlerine uygun bir gelişim sağlanabilmesi için, bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim sisteminin ilk basamaklarından başlayarak tüm eğitim programlarına entegre edilmesi önemlidir. (de Pablos Pons, 2010). Eğitim programları kadar eğitim veren eğitimcilerinde güncel kalmaları ve dijital teknolojiye ayak uydurmaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır bunu içinde yine YÖK ve MEB bünyesinde eğitimcilerin hizmet içi eğitimlere alınması, öğretim elemanlarının ve öğretmenlerin güncel teknolojilere hâkim olmalarını sağlayarak, öğrencilere daha etkili bir eğitim sunmalarına imkan sağlayacaktır.

Bu kapsamda lisans ve lise düzeyinde dijital becerileri artırabilecek zorunlu ve seçmeli dersler müfredata eklenebilir. Bu dersler kapsamında dijital pazarlama, sanal gerçeklik, yapay zekâ, dijital iletişim gibi eğitimler düzenlenebilir. Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamalarıyla, simülasyon tabanlı eğitim verilerek öğrencilerin hem dijital yeterlilik hem de akademik özyeterlilik seviyeleri artırılabilir. Bu doğrultuda eğitim veren öğretmen ve akademisyenleri dijital yeterliliklerine yönelik farklı çalışmalar gerçekleştirilerek; ders içerik ve müfredat güncellemeleri yapılabilir.

Eğitimden sorumlu kurumlarının bu konularda atacakları adımlar, öğrencilerin mesleki gelişimlerine ve kariyer hedeflerine ulaşmalarına büyük katkı sağlayacaktır. Verilen eğitimlerin yeterliliğinin ve değerlendirilmesinin gerekliliği de söz konusudur bu bağlamda turizm öğrencilerinin dijital yeterliliklerinin düzenli olarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi, bu alandaki eksikliklerin belirlenmesine ve giderilmesine yardımcı olacaktır. Bu tür değerlendirmeler, öğrencilerin kendi öz yeterliliklerinin farkına varmalarına ve kariyer hedeflerine yönelik eksikliklerini görmelerine önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca akademik destek programları ile öğrencilerin akademik öz yeterliliklerini artırmalarına yardımcı olacak destek programlarının sunulması da önerilmektedir. Bu programlar, öğrencilerin öz güvenlerini artırarak, kariyer yapma niyetlerini güçlendirebilir.

KAYNAKLAR

- Abele, A. E., & Spurk, D. (2009). The longitudinal impact of self-efficacy and career goals on objective and subjective career success. *Journal of Vocational Behavior*, 74(1), 53-62. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2008.10.005>
- Abele-Brehm, A. E., & Stief, M. (2004). Die Prognose des Berufserfolgs von Hochschulabsolventinnen und-absolventen: Befunde zur ersten und zweiten Erhebung der Erlanger Längsschnittstudie BELA-E. *Zeitschrift für Arbeits-und Organisationspsychologie A ve O*, 48(1), 4-16. <https://doi.org/10.1026/0932-4089.48.1.4>
- Acar, Ç. (2015). *Anne ve babaların ilköğretim, ortaokul ve lise öğrencisi çocukları ile kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Afacan Adanır, G., ve Gülbahar, Y. (2022). Üniversite Öğrencileri Dijital Yeterlikler Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Journal Of Higher Education Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(1).
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361.
- Aksoy, M. (2019). Beşeri sermaye, sosyal sermaye ve öz yeterliliğin restoran performansına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksu, S. G., ve Sürgevil, O. (2019). Dijital Çağın Yetkinlikleri: Çalışanlar, İnsan Kaynakları Uzmanları ve Yöneticiler Çerçevesinden Bakış. *Journal of Business in The Digital Age*, 2(2), 54-68.
- Alan, U. (2006). *Motivasyon teorileri ve motivasyonun iş hayatı üzerindeki etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü. Beykent Üniversitesi.
- Ali, F., Sarstedt, M., Ringle, C. & Ryu, K. (2018). An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) in hospitality research. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), 514–538.
- Apaydın, N., Ekşi, G. G., ve Dinçer, E. (Ed.). (2023). *Yapay Zekâ ve Yönetim*. (1. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arango-Morales, A. J., Delgado-Cruz, A., & Tamayo-Salcedo, A. L. (2019). Digital competence of tourism students: Explanatory power of professional training. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 10(1), 310-326. <https://doi.org/10.3390/ejihpe10010024>
- Arghode, V., Heminger, S., & McLean, G. N. (2021). Career self-efficacy and education abroad: Implications for future global workforce. *European Journal of Training and Development*, 45(1), 1-13.
- Arslan, S. (2021). Öz Yeterlik Kavramı ve İlgili Akademik Çalışmalar. *Atlas Journal*, 7(40), 1692-1698.
- Aslan, M., ve Doğan, S. (2020). Dışsal motivasyon, içsel motivasyon ve performans etkileşimine kuramsal bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 291-301.
- Aşkar, P., ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili özyeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-8.
- Aydın Balta, E. (2007). *Örgütlerde kariyer yönetimi, kariyer planlaması, kariyer geliştirmesi ve bir kariyer geliştirme programı olarak koçluk uygulamaları*. (Yüksek lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi.

- Aydın, E., ve Işık, C. (2021). Takım Kültürü, Örtük Bilgi Paylaşımı ve Yenilikçi İş Davranışı İlişkisi: Turizm İşletmelerine Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 4(2), 76-94.
- Azadaliyev, S., ve Demirkol, S. (2023). Turizm Sektöründe Artırılmış Gerçeklik ve Dijital Dönüşümün Değerlendirilmesi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 11-26.
- Bagozzi, R.P., Yi, Y. & Phillips, L.W. (1991). Assessing Construct Validity in Organizational Research. *Administrative Science Quarterly*, 36(3), 421-458.
- Bağcı, E., ve İçöz, O. (2019). Z ve Alfa Kuşağı ile Dijitalleşen Turizm. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 232-256
- Bahçekapili, E., & Karaman, S. (2020). A path analysis of five-factor personality traits, self-efficacy, academic locus of control and academic achievement among online students. *Knowledge Management and E-Learning*, 12(2), 191-208.
- Baloğlu, C. (2020). *Sınıf Öğretmenlerinin Öz Yeterlilik İnançları ile Örgütsel Yaratıcılık Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Kütahya Merkez İlçesi Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltacı, M., Çakıcı, A. C., & Dönmez, B. (2019). The mediation role of academic procrastination on the effect of the university students' long-term orientation to career intention in the tourism industry. *Journal of Tourism Theory and Research*, 5(3), 340-354.
- Balula, A., Moreira, G., Moreira, A., Kastenholz, E., Eusébio, C., & Breda, Z. (2019). Digital transformation in tourism education. *Tourism in Southern and Eastern Europe*, 5, 61-72.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1978). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Advances in behaviour research and therapy*, 1(4), 139-161.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44 (9), 1175-1184. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.44.9.1175>
- Bandura, A. (1990). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *Journal of Applied Sport Psychology*, 2(2), 128-163. <https://doi.org/10.1080/10413209008406426>
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In. VS Ramachaudran. *Encyclopedia of human behavior*, 4(4), 71-81.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Macmillan.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of personality. *Handbook of personality/Guilford Publications*.
- Bandura, A., Pastorelli, C., Barbaranelli, C., & Caprara, G. V. (1999). Self-efficacy pathways to childhood depression. *Journal of Personality and social Psychology*, 76(2), 258.
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. *Englewood Cliffs*.
- Bankova, M., & Taneva, T. (2023). Dependency between digital competence and professional competence of students. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 176, p. 04008). EDP Sciences.
- Başalan, B. (2021). *İşe Alım Sürecinde İşgören Temininin Dijital Dönüşümü Üzerine bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

- Bayrakcı, S., ve Narmanlıoğlu, H. (2021). Türkiye'deki lisans öğrencilerinin ve mezunlarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 12(46), 46-67.
- Bayram, A. T., Kavlak, H. T., Dogra, J., & Bayram, G. E. (2020). Hopelessness against desire to pursue a career in tourism: An empirical analysis of Sinop University, Turkey. *Turyzm/Tourism*, 30(2), 115-123.
- Bejarano, D. A. A., Garay, J. P. P., Flores-Sotelo, W. S., Francisco, R. L. T., Sáenz, R. A. C., & Ancaya-Martínez, M. D. C. (2021). Self-efficacy and digital competence in university students. *Revista Geintec-Gestao Inovacao E Tecnologias*, 11(3), 710-718.
- Bilasa, P., ve Taşpınar, M. (2017). Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Anahtar Yeterliliklerin Belirlenmesi: *Türkiye İçin Durum Analizi. Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 129-144.
- Bilginer, R., ve Kılıçoğlu, G. (2024). Sosyal Bilgiler Dersinde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı: Etkinlik Örnekleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 1-13.
- Bilgiseven, E. B. (2024). Örgütlerde Dijital Liderlik. *Örgütsel Davranış Araştırmaları*, 139.
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Kaban, A. L., Taşçı, G., ve Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63. <https://doi.org/10.51948/auad.911584>
- Brown, S. D., Lent, R. W., & Gore Jr, P. A. (2000). Self-rated abilities and self-efficacy beliefs: Are they empirically distinct? *Journal of Career Assessment*, 8(3), 223-235
- Buhalis, D., & Amaranggana, A. (2013). Smart tourism destinations. In *Information and communication technologies in tourism 2014: Proceedings of the international conference in Dublin, Ireland, January 21-24, 2014* (pp. 553-564). Springer International Publishing.
- Bui, H. T., So, K. K. F., Kwek, A., & Rynne, J. (2017). The impacts of self-efficacy on academic performance: An investigation of domestic and international undergraduate students in hospitality and tourism. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 20, 47-54.
- Cabero-Almenara, J., Gutiérrez-Castillo, J. J., Guillén-Gámez, F. D., & Gaete-Bravo, A. F. (2023). Digital competence of higher education students as a predictor of academic success. *Technology, Knowledge and Learning*, 28(2), 683-702.
- Calvani, A., Cartelli, A., Fini, A., & Ranieri, M. (2008). Models and instruments for assessing digital competence at school. *Journal of E-learning and Knowledge Society*, 4(3), 183-193.
- Chen, Q., Zhang, Q., Yu, F., & Hou, B. (2023). Investigating Structural Relationships between Professional Identity, Learning Engagement, Academic Self-Efficacy, and University Support: Evidence from Tourism Students in China. *Behavioral Sciences*, 14(1), 26.
- Chesnut, S. R., & Burley, H. (2015). Self-efficacy as a predictor of commitment to the teaching profession: A meta-analysis. *Educational research review*, 15, 1-16.
- Choi, K., & Kim, D. Y. (2013). A cross cultural study of antecedents on career preparation behavior: Learning motivation, academic achievement, and career decision self-efficacy. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 13, 19-32.
- Chuang, N. K., & Dellmann-Jenkins, M. (2010). Career decision making and intention: A study of hospitality undergraduate students. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34(4), 512-530.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.
- Cohen, J. (2013). Statistical power analysis for the behavioral sciences. routledge.
- Collin, A. (1998). New challenges in the study of career. *Personnel Review*, 27(5), 412-425.

- Condy, J., Chigona, A., Gachago, D., & Ivala, E. (2012). Pre-Service Students' Perceptions and Experiences of Digital Storytelling in Diverse Classrooms. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(3), 278-285.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Çelik, P., ve Topsakal, Y. (2017). Akıllı Turizm Destinasyonları: Antalya Destinasyonunun Akıllı Turizm Uygulamalarının İncelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3), 149-166.
- Çınar, B., ve Yenipınar, U. (2019). Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinde Genel Öz Yeterlilik Algısı, Mesleki Kaygı ve Mesleği Yapma Niyeti İlişkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(3), 153-162.
- Çiftçi, S., Yayla, A., ve Sağlam, A. (2021). 21. yüzyıl becerileri bağlamında öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamları. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 718-734.
- de Pablos Pons, J. (2010). Universidad y sociedad del conocimiento. Las competencias informacionales y digitales. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 7, 6-15.
- DeVellis, R. F. (2016). Scale development: Theory and applications. vol. 26 Sage publications. Los Angeles, London, New Dehli, Singapore, Washington DC, Melbourne.
- Dlačić, J., Arslanagić, M., Kadić-Maglajlić, S., Marković, S., & Raspor, S. (2014). Exploring perceived service quality, perceived value, and repurchase intention in higher education using structural equation modelling. *Total Quality Management & Business Excellence*, 25(1-2), 141-157.
- Doğan, M. (2014). *Meslek lisesi 9. sınıf öğrencilerinin bilgisayar öz yeterlilik algılarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bahçeşehir Üniversitesi.
- Dülgaroğlu, O. (2021). Turizmde dijitalleşme: Akıllı turizm uygulamaları, dijital turizm ve turizm 4.0. *Turizm ve İşletmecilik Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Elias, S. M., & MacDonald, S. (2007). Using past performance, proxy efficacy, and academic self-efficacy to predict college performance. *Journal of Applied Social Psychology*, 37(11), 2518-2531.
- Ersöz, B., ve Özmen, M. (2020). Dijitalleşme ve bilişim teknolojilerinin çalışanlar üzerindeki etkileri. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 11(42), 170-179.
- Everhart, C. B., & Chelladurai, P. (1998). Gender differences in preferences for coaching as an occupation: The role of self-efficacy, valence, and perceived barriers. *Research quarterly for exercise and sport*, 69(2), 188-200. <https://doi.org/10.1080/02701367.1998.10607683>
- Farmaki, A. (2018). Tourism and hospitality internships: A prologue to career intentions? *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 23, 50-58.
- Ferla, J., Valcke, M., & Cai, Y. (2009). Academic self-efficacy and academic self-concept: Reconsidering structural relationships. *Learning and individual differences*, 19(4), 499-505.
- Ferrari, A. (2012). Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks. *Publications Office of the European Union*.
- Fidan, T., ve Öztürk Fidan, İ., Öztürk, H. (2018). Meslek yüksekokulu öğrenci ve mezunlarının kariyer seçimlerine etki eden faktörler ile kariyer beklentileri: *Öz yeterliğin aracı rolü. Yükseköğretim Dergisi*, 8(3), 249-263.
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.

- Galindo-Domínguez, H., & Bezanilla, M. J. (2021). Promoting time management and self-efficacy through digital competence in university students: *A mediational model*. *Contemporary Educational Technology*, 13(2), ep294.
- Galla, B. M., Wood, J. J., Tsukayama, E., Har, K., Chiu, A. W., & Langer, D. A. (2014). A longitudinal multilevel model analysis of the within-person and between-person effect of effortful engagement and academic self-efficacy on academic performance. *Journal of School Psychology*, 52(3), 295-308.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. Seoul Heanaem. S.15 [10.1007/978-3-531-92133-4_5](https://doi.org/10.1007/978-3-531-92133-4_5)
- Greco, A., Annovazzi, C., Palena, N., Camussi, E., Rossi, G., & Steca, P. (2022). Self-efficacy beliefs of university students: Examining factor validity and measurement invariance of the new academic self-efficacy scale. *Frontiers in psychology*, 12, 498824.
- Gutiérrez, I., Ferreira, J. J., & Fernandes, P. O. (2023). Digital transformation and the new combinations in tourism: A systematic literature review. *Tourism and Hospitality Research*, 14673584231198414.
- Gürbüz, C. Mesleki ve Teknik Eğitim Beceri Sistemlerinin Dijitalleşmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 15(29), 199-222. <https://doi.org/10.58689/eibd.1445906>
- Güven, A. (2024). Yapay Zeka Uygulamalarının Kamu Yönetimindeki Rolü ve Önemi. *Enderun*, 8(2), 127-151.
- Hair Jr, J. F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & Kuppelwieser, V. G. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European business review*, 26(2), 106-121.
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., Sarstedt, M., Danks, N. P., & Ray, S. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook* (p. 197). Springer Nature.
- Hall, D. T. (1994). Career development: the international library of management. *Dartmouth Pub., Comp*, 264, 266.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43, 115-135.
- Honicke, T., & Broadbent, J. (2016). The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. *Educational Research Review*, 17, 63-84. <https://wearesocial.com/us/blog/2023/01/digital-2023/>
- ILO - International Labour Organization. (2020). The digitization of TVET and skills systems. URL: https://labordoc.ilo.org/discovery/delivery/41ILO_INST:41ILO_V1/1272069860002676 Erişim Tarihi:22.06.2024
- İmamoğlu, E., ve Barutcu, K. (2023). Türkiye’de Dijitalleşen Sektörlerde İş Gücü Niteliğindeki Gereksinimlerin Güncel İş İlanları ile Analizi. *Alanya Akademik Bakış*, 7(2), 823-845.
- Jiang, B., & Tribe, J. (2009). Tourism jobs–short-lived professions’: Student attitudes towards tourism careers in China. *Journal of hospitality, leisure, sport and tourism education*, 8(1), 4-19.
- Joyes, G. & Smallwood, A. (2012). JISC Nihai Raporu.
- Kahraman, O. C., & Cifci, I. (2023). Modeling self-identification, memorable tourism experience, overall satisfaction and destination loyalty: Empirical evidence from small island destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 6(2), 1001-1023.

- Kahraman, O. C., & Alrawadieh, D. D. (2021). The impact of perceived education quality on tourism and hospitality students' career choice: The mediating effects of academic self-efficacy. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29, 100333.
- Kahraman, O. C., Cifci, I., & Tiwari, S. (2023). Residents' entrepreneurship motives, attitude, and behavioral intention toward the meal-sharing economy. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 32(3), 317-339.
- Kahraman, O. C., ve Demirdelen Alrawadieh, D. (2022). Turizm Lisans Öğrencilerinin Motivasyonları, Algılanan Eğitim Kalitesi ve Lisansüstü Eğitime Yönelik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 101-117. <https://doi.org/10.18506/anemon.972893>
- Karakuş, G., ve Ocak, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 129-147.
- Karaman, H. B., ve Artan, A. E. (2022). Meslek lisesi öğrencilerinde benlik saygısı ve öz yeterlik düzeylerinin staj uygulaması süresince incelenmesi: *Turizm meslek lisesi örneği. Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 6(1), 113-129.
- Karasar, N. (2005), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Karayol, S., ve Temel, Z. F. (2018). Beş yaş çocuklarının problem çözme becerilerinin oyun temelli etkinliklerle desteklenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(2), 143-174.
- Kaushal, V. & Srivastava, S. (2021). Hospitality and tourism industry amid COVID-19 pandemic: Perspectives on challenges and learnings from India. *International Journal of Hospitality Management*, 92, 102707.
- Kelley-Patterson, D., & George, C. (2001). Securing graduate commitment: an exploration of the comparative expectations of placement students, graduate recruits and human resource managers within the hospitality, leisure and tourism industries. *International Journal of Hospitality Management*, 20(4), 311-323.
- Kızanlıkl, M. M., ve Silik, C. E. (2019). Turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin öz yeterliklerinin akademik başarı ve bireysel özellikler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 269-286.
- Kim, H., & Ra, Y. A. (2022). Effect of Academic Self-Efficacy and Career Decision Level on Career Preparation Behavior of South Korean College Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(20), 13705.
- Kim, S. S., Jung, J., & Wang, K. C. (2016). Hospitality and tourism management students' study and career preferences: Comparison of three Asian regional groups. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport Tourism Education*, 19, 66-84.
- Kocaman, A. (2008). Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumunun öğrencinin okul başarısına etkisi: İnönü EML örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kock, N. (2013). WarPLS 4.0 user manuel. TX: ScriptWarp Systems.
- Kock, N. (2015). Common method bias in PLS-SEM: A full collinearity assessment approach. *International Journal of e-Collaboration*, 11(4), 1-10.
- Kock, N. & Lynn, G. (2012). Lateral collinearity and misleading results in variance-based SEM: An illustration and recommendations. *Journal of the Association for Information Systems*, 13(7), 1-40.
- Kopuz, T., Turgut, Y. E., ve Aktı Aslan, S. (2022). Dijital Ebeveynlik Tutumu ile Çocukların Güvenli İnternet Kullanımları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (42), 123-153.

- Kotaman, H. (2008). "Özyeterlilik İnancı ve Öğrenme Performansının Geliştirilmesine İlişkin Yazın Taraması", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 1, ss. 111-133.
- Koyuncu, M., Fiksenbaum, L., Burke, R. J., & Demirer, H. (2008). Predictors of commitment to careers in the tourism industry. *Anatolia*, 19(2), 225-236.
- Köksal, D., ve Canlı, S. (2024). Öğretmenlerin Dijital Yeterliliklerinin İncelenmesi. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 1-21.
- Kusluvan, S., & Kusluvan, Z. (2000). Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey. *Tourism management*, 21(3), 251-269.
- Küçüközkın, Y. (2015). Liderlik ve motivasyon teorileri: Kuramsal bir çerçeve. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 85-116.
- Lase, D. (2019). Education and industrial revolution 4.0. *Jurnal Handayani*, 10(1), 48-62.
- Leaning, M. (2019). An approach to digital literacy through the integration of media and information literacy. *Media and communication*, 7(2), 4-13.
- Li, Z., Huo, M., Huo, T., & Luo, H. (2024). Digital tourism research: a bibliometric visualisation review (2002–2023) and research agenda. *Tourism Review*, 79(2), 273-289.
- Maddux, J. E., & Gosselin, J. T. (2012). Self-efficacy. In M. R. Leary J. P. Tangney (Eds.), *Handbook of self and identity* (p. 198–224). The Guilford Press.
- Markus, H., & Wurf, E. (1987). The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Review of Psychology*, 38(1), 299-337.
- Martin, A. (2005). DigEuLit – a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, 2, 130-136.
- Martzoukou, K. (2022). Digital competencies in higher education: an agenda for students' equal participation.
- MEB. (2024a). Ortak Metin. URL: <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin> Erişim Tarihi: 26 Haziran 2024 tarihinde alınmıştır.
- MEB. (2024b). URL: <https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alanbilgi.php> Erişim Tarihi: 26 Haziran 2024 tarihinde alınmıştır.
- Melián-Alzola, L., Fernández-Monroy, M., & Hidalgo-Peñate, M. (2020). Information technology capability and organisational agility: A study in the Canary Islands hotel industry. *Tourism Management Perspectives*, 33, 100606.
- Morellato, M. (2014). Digital competence in tourism education: Cooperative-experiential learning. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 14(2), 184-209.
- Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and individual differences*, 32(2), 337-348.
- Muris, P., Mayer, B., Van Lint, C., & Hofman, S. (2008). Attentional control and psychopathological symptoms in children. *Personality and Individual Differences*, 44(7), 1495-1505.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F., ve Çetin Gündüz, H. (2018). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 1585-1602.
- Okatan, D., ve Yıldırım, Y. (2021). Endüstri 4.0 Teknolojilerinin Turizm Sektörüne Yansımaları: Literatür İncelemesi. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 4(2), 168-185.

- O'Sullivan, G. (2011). The relationship between hope, eustress, self-efficacy, and life satisfaction among undergraduates. *Social indicators Research*, 101(1), 155-172.
- Öksüz, B. (2014). Yönetişim sürecinde kurumsal iletişimin rolü ve önemi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(4).
- Ömeroğlu, M. (2020). *Yenilenebilir enerjinin sürdürülebilirlik üzerindeki rolü* [Master's thesis]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, Ü. (2019). *Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmede kullanıcı eğitiminin rolü: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği* [Master's thesis] Bartın Üniversitesi.
- Öznacar, B., Yücesoy, Y., ve Demir, B. (2020). Okul yöneticilerinin bilgi, medya ve teknoloji becerilerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 94-102.
- Öztürk, Y. (2021). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleğe Yönelme Faktörleri, İstihdam Görüşleri ve Kariyer Beklentilerine Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 82-96. <https://doi.org/10.20875/makusobed.757290>
- Pajo, A. (2022). *Dijital tekniklerin turizm pazarlama performansına etkisi ve turistik ürün satınalma karar sürecindeki rolü*. [Doktora Tezi] Kırklareli Üniversitesi.
- Palfrey, J., & Gasser, U. (2011). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. <https://www.readhowyouwant.com/>
- Petry, T., Treisch, C., & Peters, M. (2021). Designing job ads to stimulate the decision to apply: a discrete choice experiment with business students. *The International Journal of Human Resource Management*, 1-37.
- Pınar, G., Bozkurt, Ö. Ç. (2022). Yenilikçi Davranış Yoluyla Akademik Başarıyı Desteklemede Yaratıcı Öz Yeterlik ve Dijital Okuryazarlığın Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-31.
- Ramakrishnan, S., & Macaveiu, C. (2019). Understanding aspirations in tourism students. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 39, 40-48.
- Reichenberger, I., & Raymond, E. M. (2021). Tourism students' career strategies in times of disruption. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 48, 220-229.
- Richardson, S. (2009). Undergraduates' perceptions of tourism and hospitality as a career choice. *International Journal of Hospitality Management*, 28(3), 382-388.
- Robinson, R. N., Ruhanen, L., & Breakey, N. M. (2016). Tourism and hospitality internships: Influences on student career aspirations. *Current Issues in Tourism*, 19(6), 513-527.
- Samarathunga, W. H. M. S., & Dmami, D. (2018). School students' attitude towards the career intention in the tourism industry: The case of North Central Province, Sri Lanka. *Journal of Management Matters*, 5(2), 1-16.
- Sarıkaya, A. G. D. M. (2022). Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Dijitalleşme. *Teknolojik Dönüşüm, İşletme ve Ekonomi*, 1.
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational psychologist*, 26(3-4), 207-231.
- Suluk, J., Kammerlander, N., & De Massis, A. (2021). Exogenous shocks and the adaptive capacity of family firms: exploring behavioral changes and digital technologies in the COVID-19 pandemic. *R&D Management*, 51(4), 364-380.
- Şahin, Ç. (2004). Problem çözme becerisinin temel felsefesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10).

- Şahin, M. A. (2023). Dijital Ortamda Kişisel Verilen Korunması [Doctoral dissertation]. International Dublin University.
- Şentürk, E. E., ve Buran, K. (2015). Ön lisans öğrencilerinin kariyer değerlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges-Kasım*, 14, 162-180.
- T.C. Strateji Bütçe Başkanlığı, (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028). Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231101M1-1-1.pdf>
- Tahmassian, K., & Moghadam, N. J. (2011). Relationship between self-efficacy and symptoms of anxiety, depression, worry and social avoidance in a normal sample of students. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 5(2), 91-98.
- Techataweewan, W., & Prasertsin, U. (2018). Development of digital literacy indicators for Thai undergraduate students using mixed method research. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2), 215-221.
- The Changing World of Digital In 2023- We Are Social USA. <https://wearesocial.com/us/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/> 15 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.
- Turizm Sektörü Dijitalleşme Yol Haritası Seyahat Acentaları Dijital Dönüşüm Raporu (2019). <https://www.tursab.org.tr/duyurular/turizm-sektoru-dijitallesme-yol-haritasi-raporu> 2 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- Türkel, S., ve Bozagaç, F. (2018). Endüstri 4.0'ın insan kaynakları yönetimine etkileri. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 419-441.
- Tüz, M. V. (2003). Kariyer planlamasında yeni yaklaşımlar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 169-176.
- Unguren, E., & Huseyinli, T. (2020). The moderating effect of student club membership on the relationship between career intention in the tourism sector and post-graduate employability anxiety. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 27, 100265.
- Vishnu, S., Sathyan, A. R., Sam, A. S., Radhakrishnan, A., Ragavan, S. O., Kandathil, J. V., & Funk, C. (2022). Digital competence of higher education learners in the context of COVID-19 triggered online learning. *Social Sciences & Humanities Open*, 6(1), 100320.
- Wang, D., Cheung, C., & Zhai, X. (2024). Effects of career adaptability and career optimism on career intention of tourism and hospitality students. *Tourism Review*, 79(1), 24-37.
- Watkins, M., Ziyadin, S., Imatayeva, A., Kurmangalieva, A., & Blembayeva, A. (2018). Digital tourism as a key factor in the development of the economy. *Economic annals-XXI*, (169), 40-45. <https://doi.org/10.21003/ea.V169-08>
- Wijana, I. N. (2022). The influence of family support, perceived digital competence and attitude, and learning agility on the speed of completing student studies with the role of academic self-efficacy as a mediation variable. *JETL (Journal of Education, Teaching and Learning)*, 7(2), 212-217.
- Yalçın Kayıkçı, M., ve Kutluk Bozkurt, A. (2018). Dijital Çağda Z ve Alpha Kuşağı, Robotlar ve Turizmde Yapay Zeka Uygulamaları. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 54-64.
- Yalnız, A. (2014). Akademik öz-yeterlik: olumlu ve olumsuz duygulanımın yordayıcı rolü. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 95-100
- Yapıcı, O. Ö., Yıldırım, G., & Cengiz, B. A. L. (2021). How did Covid-19 affect career intentions of students studying tourism. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9(1), 84-98.
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlık hizmetleri: Güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2 (2), 73-102.

- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(25), 3874-3915.
- YÖK. (2023). Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı, <https://istatistik.yok.gov.tr/> 20.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Zajacova, A., Lynch, S. M., & Espenshade, T. J. (2005). Self-efficacy, stress, and academic success in college. *Research in Higher Education*, 46(6), 677-706.
- Zhou, N., Wang, J., Liu, X., Yang, L., & Jin, X. (2023). The digital competence of Chinese higher education students and the linkage with their career adaptability. *Education+ Training*, (ahead-of-print).
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 82-91.

EKLER

EK 1- Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada, "Turizm Öğrencilerinin Dijital Yeterlilikleri Akademik Öz Yeterlilikleri ve Kariyer Yapma Niyetleri İlişkisi" araştırılmak istenmektedir. Bu kapsamda, ankette vereceğiniz cevaplar öğrencilerimizi hayata hazırlarken dijital yeterliliklerinin ve Akademik yeterliliklerinin gelecekte bu mesleği seçmelerinde ve bu meslekte kariyer yapmalarında ve turizm alanında turizm faaliyetlerin geliştirilmesinde önemli rol oynayacaktır. Lütfen her soruyu okuyunuz ve cevabınızı ilgili alana işaretleyiniz. Ankette vereceğiniz cevaplar, bilimsel amaçlar doğrultusunda yapılacak çalışmalar için kullanılacak olup herhangi bir kurum veya kuruluş ve kişilerin amacı için kullanılmayacaktır. Aşağıdaki sorular ile ilgili herhangi bir sorunuz olması veya araştırma çıktılarına talep etmeniz halinde aşağıdaki iletişim adresini kullanabilirsiniz.

Ankete katıldığınız için teşekkür ederim.

Bülent YALÇIN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği Fakültesi Yüksek Lisans

Dr. Öğr. Ü. Onur Cüneyt KAHRAMAN

LİSE ÖĞRENCİLERİ

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

Okuduğunuz Alan / Dal Lise :

Konaklama ve Seyahat Hizmetleri ☐ Yiyecek İçecek Hizmetleri ☐

Ön Büro ☐ Kat Hizmetleri ☐ Mutfak ☐ Servis ☐

Lise Tercihinizde mevcut okulunuz kaçınıcı sıradaydı. 1. Tercih ☐ 2-3. Tercih ☐ 4 ve üzeri ☐

Bu bölümü isteyerek mi seçtiniz: Evet ☐ Hayır ☐ Emin Değilim ☐

Sınıfınız: 9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf ☐

Kaç Staj Yaptınız. Durumu: 1 ☐ 2 ☐

Turizm Alanını Nasıl Seçtiniz: Kendi Seçimim ☐ Aile Yönlendirmesi ☐ Arkadaş Etkisi ☐ Yatay Geçiş Hakkı ☐

Danışman Öğretmen Yönlendirmesi ☐ Diğer ☐

Bu alanda çalışan bir aile üyeniz veya akrabanız var mı? Evet ☐ Hayır ☐

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

Okuduğunuz Üniversite:

Bölümünüz: Turizm İşletmeciliği ☐ Konaklama İşletmeciliği ☐ Seyahat İşletmeciliği ☐

Turist Rehberliği ☐ Rekreasyon Yönetimi ☐ Diğer ☐

Üniversite tercihinizde mevcut bölümünüz kaçınıcı sıradaydı? 1. Tercih ☐ 2-3. Tercih ☐ 4 ve üzeri ☐

Bu bölümü isteyerek mi seçtiniz: Evet ☐ Hayır ☐ Emin Değilim ☐

Sınıfınız: 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf ☐

Staj Durumu: Yapıldı ☐ Yapılmadı ☐

Turizm Alanını Nasıl Seçtiniz: Kendi Seçimim ☐ Aile Yönlendirmesi ☐ Arkadaş Etkisi ☐ Yatay Geçiş Hakkı ☐

Danışman Öğretmen Yönlendirmesi ☐ Diğer ☐

Bu alanda çalışan bir aile üyeniz veya akrabanız var mı? Evet ☐ Hayır ☐

Sektör Deneyiminiz var mı? Evet ☐ Hayır ☐

Cevabınız Evet ise, deneyiminizin süresi: 1 yıldan az ☐ 1 yıl ve üzeri ☐

Aşağıda yer alan ifadelere yönelik düşüncelerinizi 1= Kesinlikle Katılmıyorum – 5 Kesinlikle Katılıyorum aralığına göre cevaplayınız.

<u>Bu bölümde, kariyer beklentileri ve mesleği yapma niyeti ile ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen her soruyu okuyunuz ve Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Hem katılıyorum hem de Katılmıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) seçeneklerinden birini işaretleyiniz.</u>					
1. Mezuniyet sonrası turizm sektöründe çalışmayı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2. Turizm sektörü uzun yıllar çalışmak için uygun bir sektördür.					
3. Turizm sektöründe yönetici pozisyonuna geleceğime inanıyorum.					
<u>Bu bölümde, Akademik öz yeterlilik ölçen ifadeler yer almaktadır. Lütfen her ifadeyi okuyunuz ve Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Hem katılıyorum hem de Katılmıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) seçeneklerinden birini işaretleyiniz.</u>					
	1	2	3	4	5
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Ödevlerimi teslim tarihlerine göre bitiririm					
2. Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.					
3. Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum.					
4. Derslerde düzenli not tutarım					
5. Ödevlerim hakkında bilgi almak için kütüphaneyi kullanırım.					
6. Gün içinde okul işlerimi planlarım.					
7. Okuldaki çalışmalarımı organize ederim.					
8. Sınıfta ve ders kitaplarında gösterilen bilgileri iyi hatırlarım.					
9. Dikkatimi dağıtmayacak bir ortam bularak ders çalışırım.					
10. Derslerime odaklanırım					
11. Ödevlerimi teslim tarihlerine göre bitiririm					
12. Aklımı çecek ilgi çekici şeyler olsa da kendimi çalışmaya veririm.					
13. Ders sırasında her zaman okul derslerine konsantre olurum					
14. Derslerde düzenli not tutarım					

Bu bölümde, dijital yeterliliği ölçen ifadeler yer almaktadır. Lütfen her ifadeyi okuyunuz ve Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Hem katılıyorum hem de Katılmıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) seçeneklerinden birini işaretleyiniz.

	1	2	3	4	5
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Arama motorlarında, dijital içerikleri arama ve veri filtreleme yapabilirim					
2. Verilerin değerlendirmesini ve dijital içerik ve bilgiye erişim sağlayabilirim					
3. Veri yönetimi yapabilirim ve dijital içerik geliştirebilirim					
4. Dijital teknolojileri kullanarak etkileşim kurabilirim					
5. Dijital teknolojiler ile paylaşım yapabilirim					
6. Dijital teknolojileri kullanarak vatandaşlık ile ilgili iş ve işlemleri yapabilirim					
7. Dijital teknolojileri kullanarak iş birliği yapabilirim					
8. Dijital Görgü kurallarını biliyorum					
9. Dijital kimliğimi yönetebilirim					
10. Dijital içerik geliştirebilirim					
11. Dijital içerik geliştirip yeniden entegre edebilirim					
12. Cihaz güvenliğini sağlayabilirim					
13. Kişisel veri güvenliği ve korunması ile ilgili bilgim var					
14. Dijital teknolojiler sağlığı korur ve iyileştirir					
15. Dijital teknolojiler çevreyi korur					
16. Teknik sorunları çözebilirim					
17. Teknoloji ile ilgili ihtiyaçlarımı belirleyebilirim					
18. Dijital teknolojileri yaratıcı kullanabilirim					
19. Dijital yeterlilikle ilgili eksikliklerimi biliyorum					

Ek 2- Etik kurul belgesi

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Bülent YALÇIN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği

Sayın Bülent YALÇIN,

“Turizm Öğrencilerinin Dijital Yeterlilikleri, Akademik Öz Yeterlilikleri ve Kariyer Yapma Niyetleri İlişkisi” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2023/15) kurulumuzun 09.01.2023 tarihli ve 2023/01 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet EKİNGİR (Üye)

Prof. Dr. Ali ... (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. ... AKKOĞLU (Üye)

Av. Zuhal Demirci (Üye)